

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 159 L

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i straffeloven mv.
(deling av krenkende bilder mv.)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	7	Nytt straffebud eller endringer i eksisterende bestemmelser?	24
			7.1	Forslaget i høringsnotatet	24
2	Bakgrunnen for lovforslaget	6	7.2	Høringsinstansenes syn	24
2.1	Stortingets anmodningsvedtak nr. 532 (2017–2018)	6	7.3	Departementets vurdering	25
2.2	Høringsnotatet	6	8	Nærmere om utformingen av straffebudet	26
3	Gjeldende rett	9	8.1	Innledning	26
3.1	Oversikt	9	8.2	Hva slags materiale som skal vernes	26
3.2	Straffeloven § 266 om hensynsløs atferd	9	8.2.1	Forslaget i høringsnotatet	26
3.3	Straffeloven § 267 om krenkelse av privatlivets fred	10	8.2.2	Høringsinstansenes syn	27
3.4	Straffeloven § 298 om seksuelt krenkende atferd offentlig eller uten samtykke	11	8.2.3	Departementets vurdering	28
3.5	Straffeloven § 305 om seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år	11	8.3	Særlig om vern av døde personer	30
3.6	Straffeloven § 311 om fremstilling som seksualiserer barn	11	8.4	Betydningen av samtykke og av om handlingen er «uberettiget» ...	30
3.7	Straffeloven § 332 om heleri	12	8.4.1	Forslaget i høringsnotatet	30
3.8	Åndsverkloven § 104 om retten til eget bilde	12	8.4.2	Høringsinstansenes syn	30
3.9	Straffenivå	13	8.4.3	Departementets vurdering	32
4	Grunnloven og internasjonale forpliktelser	14	8.5	Hvilke former for deling bør være straffbare?	33
5	Nordisk rett	16	8.5.1	Innledning	33
5.1	Sverige	16	8.5.2	Skal straffebudet være avgrenset til deling ved bruk av bestemte former for teknologi?	34
5.2	Danmark	16	8.5.3	Skal det kreves at mottakeren gis rådighet over materialet?	35
6	Behovet for lovendringer for å styrke vernet mot spredning av krenkende bilder	18	8.6	Bør andre handlinger enn deling rammes?	36
6.1	Forslaget i høringsnotatet	18	8.6.1	Fotografering, filming og opptak av lyd («fremstilling»)	36
6.1.1	Generelt	18	8.6.2	Anskaffelse	38
6.1.2	Bør det være et vilkår at fornærmede oppfatter den enkelte handlingen, eller at handlingen er «offentlig»?	18	8.6.3	Besittelse	40
6.2	Høringsinstansenes syn	19	8.7	Skyldkravet – bør uaktsom overtredelse straffes?	40
6.2.1	Generelt	19	9	Straffenivå og strafferammer ...	42
6.2.2	Bør det være et vilkår at fornærmede oppfatter den enkelte handlingen, eller at handlingen er «offentlig»?	21	9.1	Strafferamme og straffenivå ved simpel (vanlig) overtredelse	42
6.3	Departementets vurdering	22	9.1.1	Forslaget i høringsnotatet	42
			9.1.2	Høringsinstansenes syn	42
			9.1.3	Departementets vurdering	43
			9.2	Gjerningspersoner under 18 år	44
			9.2.1	Forslaget i høringsnotatet	44
			9.2.2	Høringsinstansenes syn	45
			9.2.3	Departementets vurdering	45
			9.3	Grov overtredelse	46
			9.4	Konkurrens	46

10	Oppreisning	48	Forslag til lov om endringer i straffeloven mv. (deling av krenkende bilder mv.)	52
11	Økonomiske og administrative konsekvenser	49		
12	Merknader til de enkelte bestemmelsene	50		

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 159 L

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i straffeloven mv. (deling av krenkende bilder mv.)

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 9. april 2021,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i denne proposisjonen et nytt straffebud rettet mot deling av bilder, filmer og lydopptak av krenkende eller åpenbart privat karakter. Forslaget til nytt straffebud vil blant annet ramme uberettiget deling av seksualiserte og andre intime bilder og bilder av noen som utsettes for vold eller lignende ydmykninger.

Deling av seksualiserte og andre krenkende bilder uten samtykke utgjør et økende samfunnsproblem og kan få alvorlige og langvarige konsekvenser for den som rammes. Slike handlinger vil i mange tilfeller være straffbare også i dag, for eksempel etter straffeloven § 266 om hensynsløs atferd eller § 267 om krenkelse av privatlivets fred. Disse bestemmelsene fanger imidlertid ikke opp alle situasjoner hvor krenkende bilder deles uten samtykke fra den avbildede. Det fremgår heller ikke uttrykkelig av disse bestemmelsene at

slike handlinger er straffbare. Formålet med forslaget er å sikre at all uberettiget deling av krenkende bilder er straffbar, og at dette kommer tydelig til uttrykk i loven.

Departementet foreslår å heve straffenivået for grove tilfeller av uberettiget bildedeling. For andre overtredelser går forslaget ut på å stadfeste det straffenivået som er etablert i rettspraksis.

Departementet fremmer også forslag om at det nye straffebudet inntas i listen over lovbrudd som kan gi grunnlag for oppreisningserstatning etter skadeserstatningsloven.

I proposisjonen brukes ofte bare «bilder» som en hensiktsmessig samlebetegnelse på fotografiske bilder, filmer og lydopptak. Videre brukes betegnelsen «krenkende» gjennomgående for å beskrive bildenes karakter, selv om krenkelsen normalt først oppstår når bildene videreformidles til andre uten samtykke.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Stortingets anmodningsvedtak nr. 532 (2017–2018)

Stortinget vedtok 8. mars 2018 anmodningsvedtak nr. 532 til regjeringen. I vedtaket ble regjeringen bedt om å utarbeide et lovforslag «som tydeliggjør at det er ulovlig uten samtykke å dele eller på annen måte offentliggjøre bilder av andre som har avslørende, nedverdiggende eller krenkende karakter, og som eksplisitt forbyr hevnporno, samt vurdere behovet for endringer i strafferammen for denne typen lovbrudd».

Bakgrunnen for anmodningsvedtaket var et representantforslag fremsatt 30. november 2017, jf. Dokument 8: 79 S (2017–2018). I forbindelse med behandlingen av representantforslaget uttalte justiskomiteen følgende i Innst. 139 S (2017–2018):

«K o m i t e e n viser til at deling av bilder som er avslørende, nedverdiggende eller krenkende for den eller dem som avbildes, utgjør et økende samfunnsproblem og en relativt ny form for kriminalitet. Slik kriminalitet har ofte store konsekvenser for ofrene og kan forfølge dem som rammes resten av livet. Komiteen viser til at KRIPOS også har meldt at mange bruker trusler om å dele bilder som utpressing for å få bilder, seksuelle tjenester eller for å hindre en part i å avslutte et forhold. Det har også vært flere store saker i offentligheten hvor kjente personer har blitt utsatt for denne typen kriminalitet og bidratt til et økt fokus på problemet.

K o m i t e e n viser til at det er ulovlig uten samtykke å dele bilder av personer som er avslørende, nedverdiggende eller krenkende for den eller dem som avbildes. Det følger av straffeloven § 266 om hensynsløs adferd og § 267 om krenkelse av privatlivets fred. Det fremgår derimot ikke eksplisitt av ordlyden i bestemmelsene at nettopp slik bildedeling er ulovlig.

K o m i t e e n viser til at begrunnelsen for forslaget er at det eksplisitt skal fremgå i lovteksten at deling av slike bilder uten samtykke skal være ulovlig og at i dag er informasjonen

om at dette er ulovlig, ikke tilgjengelig for vanlige folk. Hensikten er å tydeliggjøre at dette ikke er lov, slik at kunnskapen også lettere skal kunne formidles i forebyggingshensikt.»

Stortingets anmodningsvedtak følges opp ved at det i proposisjonen her fremmes forslag om et nytt straffebud rettet mot deling av bilder av krenkende eller åpenbart privat karakter.

2.2 Høringsnotatet

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 26. juni 2018 på høring forslag til et nytt straffebud rettet mot ulike former for befatning med lyd- eller bildemateriale som er særlig egnet til å krenke noens privatliv. Formålet med forslaget var å sikre at all uberettiget fremstilling, anskaffelse og spredning av slikt materiale er straffbart, og at dette fremgår tydelig av loven. Det ble i tillegg foreslått en heving av straffenivået for organiserte og grove overtredelser. Høringsfristen var 1. oktober 2018.

Høringsnotatet ble sendt til følgende høringsinstanser:

Departementene

Høyesterett
Lagmannsrettene
Tingrettene

Generaladvokaten
Krigsadvokatene for Nord-Norge
Krigsadvokatene for Sør-Norge
Riksadvokaten
Statsadvokatembetene

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert kriminalitet (Kripos)

Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (ØKOKRIM)

Politidistriktene

Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

Barneombudet	Den norske Dommerforening
Brønnøysundregistrene	Den norske Helsingforskomité
Datatilsynet	DIXI Ressurssenter mot voldtekt
Den rettsmedisinske kommisjon	Fellesskap mot seksuelle overgrep
Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi)	Fritt ord
Domstoladministrasjonen	Gatejuristen
Erstatningsnemnda for voldsofre	Hovedorganisasjonen Virke
Fylkesmennene	IKT-Norge
Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging	Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)
Konfliktrådet	Jussbuss
Kontoret for voldsoffererstatning	Jussformidlingen i Bergen
Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll	Jusshjelpa i Midt-Norge
Kriminalomsorgsdirektoratet	Jusshjelpa i Nord-Norge
Likestillings- og diskrimineringsombudet	Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep
Nasjonal kommunikasjonsmyndighet	Krisesentersekretariatet
Politidirektoratet	Kvinnefronten i Norge
Regjeringsadvokaten	Kvinnegruppa Ottar
Sekretariatet for konfliktrådene	Landsforeningen for voldsofre
Statens barnehus	Landsforeningen mot seksuelle overgrep
Statens sivilrettsforvaltning	Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Tilsynsrådet for advokatvirksomhet	MiRA-senteret
Tolldirektoratet	Norges Juristforbund
Trygderetten	Norges Kvinne- og familieforbund
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen	Norges Offisersforbund
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo	Norges Politilederlag
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Tromsø	Norges Røde Kors
Forsvarets forskningsinstitutt	Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening
Forsvarets høyskole	Norsk fengsels- og friomsorgsforbund
Handelshøyskolen BI	Norsk forening for kriminalreform – KROM
Institutt for kriminologi og retts sosiologi ved Universitetet i Oslo	Norsk Rettsmedisinsk Forening
Norsk senter for menneskerettigheter	Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS)
Politi høyskolen	Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
Norges institusjon for menneskerettigheter	PION – Sexarbeidernes interesseorganisasjon
Sametinget	Politiets fellesforbund
Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenester (EOS-utvalget)	Politijuristene
Stortingets ombudsmann for Forsvaret	PRO-senteret
Stortingets ombudsmann for forvaltningen – Sivilombudsmannen	Redd Barna
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress	Rettspolitisk forening
Norsk rikskringkasting AS (NRK)	Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
Akademikerne	Senter for seksuelt misbrukte menn
Alternativ til Vold	Statsadvokatenes forening
Amnesty International Norge	Stiftelsen Fellesskap mot seksuelle overgrep
Barnevakten	Stiftelsen Rettferd for taperne
Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli-hendelsene	Stiftelsen Sex og samfunn
Den Norske Advokatforening	Stine Sofies Stiftelse
	Straffedes organisasjon i Norge
	Støttesenteret for fornærmede i straffesaker
	Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)
	Følgende høringsinstanser hadde realitetsmerknader i høringen:
	Det nasjonale statsadvokatembetet
	Oslo statsadvokatembeter

Riksadvokaten
Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokat-
embeter

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert
kriminalitet (Kripas)
Nordland politidistrikt
Sør-Øst politidistrikt

Barneombudet
Domstoladministrasjonen
Kontoret for voldsoffererstatning
Kriminalomsorgsdirektoratet
Krisesentersekretariatet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Medietilsynet
Politidirektoratet
Politihøgskolen
Sekretariatet for konfliktrådene
Statens sivilrettsforvaltning

Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS
Norsk rikskringkasting AS (NRK)

Amnesty International Norge
Den Norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Norges Kvinne- og familieforbund

Norges Politilederlag
Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og
Norsk Redaktørforening
Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS)
Redd Barna
Stine Sofies Stiftelse
UNICEF Norge

Følgende høringsinstanser uttalte at de ikke
hadde merknader, eller at de ikke ønsket å avgi
høringsuttalelse:

Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Klima- og miljødepartementet
Kunnskapsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet

Høyesterett
Borgarting lagmannsrett

Generaladvokaten

Brønnøysundregistrene
Den rettsmedisinske kommisjon

3 Gjeldende rett

3.1 Oversikt

Straffeloven inneholder ikke i dag et eget straffebud rettet direkte mot deling av krenkende bilder. Det finnes imidlertid flere ulike straffebud som kan ramme ulike former for befatning med slikt materiale, selv om det ikke fremgår uttrykkelig av lovteksten. De mest aktuelle bestemmelsene er straffeloven § 266 om hensynsløs atferd og § 267 om krenkelse av privatlivets fred. Som det vil fremgå av redegjørelsen i punkt 3.2 og 3.3 nedenfor, fanger imidlertid ikke disse bestemmelsene opp alle situasjoner der krenkende bilder deles uten samtykke fra den avbildede. For tilfeller der den avbildede er eller fremstår som under 18 år, og det dreier seg om *seksualisert* materiale, gir straffeloven § 311 et vidtrekkende vern mot produksjon, anskaffelse, besittelse og spredning.

I tillegg til bestemmelsene i straffeloven beskytter åndsverkloven § 104 retten til eget bilde. Overtredelse av bestemmelsen er straffbart i medhold av åndsverkloven § 79.

3.2 Straffeloven § 266 om hensynsløs atferd

Straffeloven § 266 rammer den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred. Bestemmelsen viderefører i all hovedsak straffeloven 1902 § 390 a. Strafferammen for overtredelse av bestemmelsen er bot eller fengsel inntil 2 år. Domfellelse krever at gjerningspersonen har handlet forsettlig, jf. straffeloven §§ 21 og 22.

Straffeloven § 266 er i praksis benyttet i flere saker om deling av privatlivskrenkende bilder. Et eksempel finnes i Borgarting lagmannsretts dom 17. september 2009 (RG 2009 s. 1153), der domfelte som ledd i ulike hensynsløse handlinger hadde lagt ut to bilder på Internett som viste fornærmede utføre seksuelle handlinger. Et annet eksempel er Borgarting lagmannsretts dom 24. september 2020 (LB-2020-14210), der en gutt på 18 år og 9 måneder ble dømt for overtredelse

av bestemmelsen etter å ha spredt et filmopptak som viste samleie mellom to ungdommer. Integritetskrenkende filming eller fotografering kan etter omstendighetene også rammes av straffebudet.

En forutsetning for straffansvar etter § 266 er at handlemåten kan karakteriseres som «hensynsløs». En fredskrenkelse rammes derfor bare av bestemmelsen hvis den er kvalifisert klanderverdig, jf. Rt. 2014 s. 669 avsnitt 17. I tillegg er det et vilkår at handlingen «krenker en annens fred». Det innebærer at straffebudet bare kan anvendes når det ligger innenfor gjerningspersonens forsett at fornærmede skal oppfatte krenkelsen. I Ot.prp. nr. 41 (1954) side 23 uttales:

«Hensynsløs adferd som man ikke regner med skal bli oppfattet av den det går ut over, faller utenfor. Eksempel: En person følger etter en vanfør og etterligner hans halting for å forlyste omgivelsene, men tror ikke at den vanføre skal oppdage det. Som andre eksempler kan nevnes utspeiding av andres privatliv, især i seksuelt øyemed ('kikking'), avlytting av andres telefonsamtaler, og hemmelig opptak på lydbånd som aktes brukt til selskapsforlystelse uten vedkommendes vitende. Det kan nok også her være behov for strafferettslig vern, men krenkelsene er av en annen art enn dem utkastet tar sikte på...»

Denne forståelsen av bestemmelsens virkeområde er også lagt til grunn i nyere rettspraksis, jf. HR-2019-563-A. Saken gjaldt en mann som på kveldstid hadde kikket inn gjennom vinduer i ulike boliger, og i tre tilfeller filmet eller fotografert unge kvinner inne i boligene. Lagmannsretten hadde i sin bevisbedømmelse lagt til grunn at gjerningspersonen ikke hadde forsett om at fornærmede skulle oppfatte krenkelsen, blant annet fordi han hadde opptrådt svært forsiktig og forsøkt å unngå å bli oppdaget. Etter å ha gjennomgått lovhistorien konkluderte Høyesterett med at det er et vilkår for straffansvar etter § 266 at gjerningspersonen har slikt forsett. I dommen ble det i tillegg uttalt at det er et objektivt vilkår for straff

etter bestemmelsen at fornærmede faktisk blir kjent med den krenkende handlingen, jf. avsnitt 22 og 28.

Det vises også til HR-2017-1245-A, der en 16 år gammel gutt hadde tatt bilder med seksuelt krenkende innhold av fornærmede uten hennes samtykke, og sendt dem til to kamerater. Bildene ble senere spredt i ungdomsmiljøet. Høyesterett la til grunn at handlingen var omfattet av det objektive gjerningsinnholdet i straffeloven 1902 § 390 a. Det fremgikk av lagmannsrettens begrunnelse at det var «påregnelig» for 16-åringen at bildet ble spredt i ungdomsmiljøet. Etter Høyesteretts syn ga ikke dette tilstrekkelig grunnlag for å bygge på at forsettet omfattet at fornærmede skulle oppfatte krenkelsen (avsnitt 22). Lagmannsrettens kjennelse ble derfor opphevet.

Kravet om at gjerningspersonens forsett må omfatte at fornærmede oppfatter krenkelsen, innebærer at § 266 ikke nødvendigvis vil være anvendelig i tilfeller der et krenkende bilde kun deles til én eller et fåtall personer. Hvis et bilde deles til et større antall personer, for eksempel på Facebook, vil dette kunne stilles seg annerledes. I avgjørelsen fra Borgarting lagmannsrett nevnt foran (LB-2020-14210), hadde gjerningspersonen delt filmopptaket til totalt 16 personer på meldingstjenesten Messenger. Disse personene tilhørte det samme ungdomsmiljøet som fornærmede. Lagmannsretten fant det i denne saken ikke tvilsomt at gjerningspersonen holdt det for mest sannsynlig at også fornærmede ville bli kjent med filmens innhold og spredningen av den.

3.3 Straffeloven § 267 om krenkelse av privatlivets fred

Straffeloven § 267 rammer den som gjennom offentlig meddelelse krenker privatlivets fred. Strafferammen for overtredelse av bestemmelsen er bot eller fengsel inntil 1 år. Domfellelse krever at gjerningspersonen har handlet forsettlig, jf. straffeloven §§ 21 og 22.

Et vilkår for straffansvar etter § 267 er at det foreligger en «offentlig meddelelse». Begrepet «meddelelse» innebærer et krav om formidling av informasjon. Denne meddelelsen kan variere i form. Det kan være tale om skriftlige eller muntlige utsagn, meddelelser gjennom fotografier, andre bilder, filmopptak mv.

Straffeloven § 10 annet ledd inneholder en legaldefinisjon av når en handling skal anses «offentlig». Bestemmelsens første punktum fastsetter at en handling er offentlig når den er fore-

tatt i nærvær av et større antall personer, eller når den lett kunne iakttas og er iaktatt fra et offentlig sted. Hvis handlingen består i fremsettelse av en ytring, følger det av annet punktum at handlingen er offentlig når den «er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer». Sistnevnte alternativ ble inntatt i den tilsvarende definisjonen i straffeloven 1902 etter at Høyesteretts ankeutvalg i Rt. 2012 s. 1211 kom til at uttalelser fremsatt i en blogg på Internett ikke var fremsatt «offentlig» i straffelovens forstand, jf. Prop. 53 L (2012–2013) punkt 2 side 1.

Alternativet i annet punktum er medienøytralt, det vil si at det omfatter ytringer som fremsettes i blant annet radio, fjernsyn og over åpne internett-sider. Det sentrale etter bestemmelsen er ikke hvordan ytringen er formidlet, men om ytringen er fremsatt på en måte som er egnet til å nå et større antall personer. I forarbeidene er det lagt til grunn at mer enn ca. 20–30 personer utgjør «et større antall», jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 12.2.2 side 164 og Prop. 53 L (2012–2013) punkt 3.6 side 6. Det kreves ikke at ytringen faktisk ble mottatt av så mange personer – det er tilstrekkelig at den var *egnet* til det. I forarbeidene er det presisert at en ytring kan være offentlig selv om den er fremsatt på en nettside som er betinget av innlogging eller passord, jf. Prop. 53 L (2012–2013) punkt 3.6 side 6.

For at deling av privatlivskrenkende bilder skal rammes av straffeloven § 267, kreves det etter dette at delingen har skjedd på en måte som er egnet til å nå mer enn 20 til 30 personer. I tråd med dekningsprinsippet må også gjerningspersonens forsett omfatte dette, jf. straffeloven § 25. Ved publisering av privatlivskrenkende bilder i sosiale medieplattformer hvor 20 til 30 personer har eller kan få tilgang til materialet, vil vilkåret om offentlig meddelelse være oppfylt. Vilkåret vil derimot som utgangspunkt ikke være oppfylt dersom bildene sendes på direktemelding til noen få personer, eller der bildene deles i en lukket gruppe hvor bare få personer har eller kan få tilgang. Dersom avsender regner det som sannsynlig at bildet vil bli spredt videre, og dermed vil være egnet til å nå et større antall personer, vil imidlertid vedkommende kunne straffes for medvirkning eller forsøk, jf. straffeloven §§ 15 og 16.

Kravet om at meddelelsen må være «offentlig», innebærer at selve fotograferingen eller filmingen ikke rammes av straffeloven § 267. Fotografering eller filmning kan imidlertid etter omstendighetene utgjøre medvirkning.

Straffansvar etter § 267 forutsetter at den offentlige meddelelsen «krenker privatlivets

fred». Det innebærer at meddelelsen må inneholde «personlige opplysninger som objektivt sett har en viss grad av sensitivitet», jf. blant annet Rt. 2010 s. 258 avsnitt 50. Det kreves imidlertid ikke så mye før sensitivitetskravet er oppfylt. Uttrykket «krenker» innebærer et krav om at meddelelsen må være *rettsstridig*, noe som først og fremst beror på om en straffesanksjonering vil utgjøre en krenkelse av ytringsfriheten, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 425. Vilkåret om at meddelelsen «krenker privatlivets fred», innebærer antakelig at gjerningspersonen må ha forsett om at fornærmede skal oppfatte krenkelsen, jf. punkt 3.2 foran om det tilsvarende vilkåret i straffeloven § 266. Spørsmålet er imidlertid ikke avklart i rettspraksis.

Krenkelser av privatlivets fred er erstatningsbetingende etter skadeserstatningsloven § 3-6, forutsatt at gjerningspersonen minst har utvist uaktsomhet.

3.4 Straffeloven § 298 om seksuelt krenkende atferd offentlig eller uten samtykke

Straffeloven § 298 retter seg mot seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd som er utøvd enten på offentlig sted (bokstav a) eller i nærvær av eller overfor noen som ikke har samtykket i det (bokstav b). Bestemmelsen svarer innholdsmessig til straffeloven 1902 § 201 første ledd bokstav a og b. Det gjelder generelt for seksuallovbruddene i straffeloven kapittel 26 at henvisninger om at noe har skjedd «overfor noen», må forstås slik at de også gjelder når slike handlinger foretas gjennom elektronisk kommunikasjon, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) punkt 7.9.3 side 241.

I HR-2017-1245-A, som også er omtalt i punkt 3.2 foran, tok Høyesterett stilling til tolkningen av alternativet «i nærvær av eller overfor noen som ikke har samtykket i det», jf. straffeloven 1902 § 201 første ledd bokstav b. Som nevnt hadde siktede i saken tatt bilder med seksuelt krenkende innhold av fornærmede uten hennes samtykke, og sendt dem til to kamerater. Høyesterett fant at det var snakk om seksuelt krenkende atferd, men la til grunn at krenkelsen ikke hadde skjedd «overfor» fornærmede, slik bestemmelsen krever (avsnitt 17):

«Når fornærmede i vår sak hverken direkte eller indirekte var adressert for oversendelsen av bildet, er man etter min vurdering utenfor det som etter en naturlig språklig forståelse

kan legges i ordet ‘overfor’. Riktignok *rammes* fornærmede når bildet sendes til andre, og i denne mening kan man si at krenkelsen er rettet mot henne. Men ordet ‘overfor’ forutsetter – slik jeg forstår det – en mer direkte tilknytning mellom atferdshandlingen og den som rammes av den, noe eksemplene jeg tidligere har nevnt også illustrerer.»

Vilkåret om at den seksuelt krenkende atferden må ha skjedd *overfor* fornærmede, innebærer at straffeloven § 298 har begrenset anvendelse ved spredning av bilder med krenkende innhold. Bestemmelsen kan derimot være aktuell når noen ved bruk av elektronisk kommunikasjon sender krenkende bilder, for eksempel av eget kjønnsorgan, til personer som ikke har samtykket til det.

3.5 Straffeloven § 305 om seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år

Straffeloven § 305 rammer den som utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd i nærvær av eller overfor barn under 16 år, eller den som tvinger eller forleder et barn under 16 år til å utvise slik atferd. Strafferammen er bot eller fengsel inntil 1 år. Bestemmelsen kan ramme den som fotograferer eller filmer et barn under 16 år i seksuelt krenkende eller uanstendige situasjoner, eller den som tvinger eller forleder et barn under 16 år til å ta eller dele slike bilder eller filmopptak av seg selv. Besittelse eller spredning av slikt materiale rammes av straffeloven § 311, jf. punkt 3.6 nedenfor.

3.6 Straffeloven § 311 om fremstilling som seksualiserer barn

Straffeloven § 311 rammer ulike befatningsmåter med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn. Blant annet rammer bestemmelsen den som produserer, anskaffer, besitter, skaffer seg tilgang til, overlater til en annen eller gjør tilgjengelig slike fremstillinger. Med barn menes etter bestemmelsen personer som er eller fremstår som under 18 år. Strafferammen for overtredelse av bestemmelsen er bot eller fengsel inntil 3 år.

Straffeloven § 311 retter seg mot enhver fremstilling, uansett medium, jf. Innst. O. nr. 66 (2004–2005) side 3 og HR-2019-1715-A avsnitt 18–25. Det er i utgangspunktet uten betydning for straffansvaret

om fornærmede har samtykket i at bildet ble tatt eller delt. Videre stilles det etter denne bestemmelsen ikke noe krav om at gjerningspersonens forsett omfatter at fornærmede oppfatter en krenkelse, at handlingen skjer offentlig eller at den skjer overfor fornærmede. Både forsettlig og uaktsom overtredelse rammes. Ved uaktsom overtredelse er straffesammenheng bot eller fengsel inntil 6 måneder.

3.7 Straffeloven § 332 om heleri

Straffeloven § 332 rammer den som mottar eller skaffer seg eller andre del i utbytte fra en straffbar handling. Bestemmelsen viderefører uten realitetsendringer straffeloven 1902 § 317 første ledd første straffalternativ. Straffen for heleri er bot eller fengsel inntil 2 år.

Å sette seg selv i besittelse av eller dele krenkende bilder kan være straffbart som heleri dersom de aktuelle bildene er utbytte av en straffbar handling. Illustrerende i den forbindelse er Borgarting lagmannsretts dom 18. juni 2018 (LB-2017-161399). Siktete i saken hadde lastet ned et stort antall bilder av privat og sensitiv karakter. En del av materialet ble deretter delt videre med en større krets av personer. Lagmannsretten fant at en del av bildene var publisert på Internett uten samtykke og i strid med åndsverkloven 1961 § 45 c om retten til eget bilde, se nærmere om denne bestemmelsen i punkt 3.8 nedenfor. Noen av bildene var stjålet ved datainnbrudd. Siktete ble domfelt for forsettlig heleri av bildene, jf. straffeloven 1902 § 317 første ledd første straffalternativ.

Høyesteretts dom i den såkalte Snapchat-saken (HR-2016-2263-A), som var tilknyttet det samme saksforholdet som Borgarting lagmannsretts dom, gjaldt straffutmåling for overtredelse av straffeloven 1902 § 317 første ledd første straffalternativ, jf. åndsverkloven 1961 § 45 c, jf. § 54. Domfellelsen bygget på at domfelte hadde lastet ned og tilgjengeliggjort en stor mengde fotografier og filmer av unge kvinner uten kvinnes samtykke. Totalt var det tale om 35 764 bilder, og bildene var sortert slik at mange av kvinnene lett kunne identifiseres.

3.8 Åndsverkloven § 104 om retten til eget bilde

Åndsverkloven § 104 trådte i kraft 1. juli 2018 og avløste åndsverkloven 1961 § 45 c uten materielle endringer, jf. Prop. 104 L (2016–2017) punkt 10.1.4 side 306.

Bestemmelsen fastsetter at et fotografisk bilde av en person som hovedregel ikke kan gjengis eller vises offentlig uten samtykke fra den avbildede. Bestemmelsen oppstiller enkelte unntak der bruken av bildet ivaretar andre interesser, særlig hensynet til ytringsfriheten. Etter første ledd bokstav a–c gjelder det unntak fra forbudet når avbildningen har aktuell og allmenn interesse, når avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet, og når bildet gjengir forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse. Videre følger det av bokstav d og e at bilder også kan brukes som reklame for en fotograf på vanlig måte dersom det ikke nedlegges forbud av den avbildede, og at bilder kan brukes i biografisk skrift eller i etterforskning, som bevismiddel mv.

Alle fotografier som «avbilder en person», er vernet av bestemmelsen, herunder privatlivskrenkende bilder. De enkelte bildene i et videoopptak er å anse som fotografier i lovens forstand, jf. Rt. 1995 side 1948. Det er klart at et fotografi «avbilder» en person dersom vedkommende kan identifiseres, og det kreves ikke at hele personen er avbildet. Derimot kan det være noe uklart hvor stor grad av gjenkjennelighet som kreves, jf. Galtung, Fotografiloven med kommentarer, Oslo 1991, kapittel 15.2 side 89 og Jongers, Retten til eget bilde, Oslo 2006, punkt 3.4.1.3 side 26 til 28. Bilder som kun viser kroppsdeler, vil i utgangspunktet kunne falle utenfor. Det kan problematiseres hvilken betydning det vil ha dersom det er mer eller mindre kjent hvem den avbildede er, for eksempel dersom det i et ungdomsmiljø går rykter om hvem som er avbildet på et bilde som viser noens kjønnsorganer. Slike bilder kan antakelig være vernet, men spørsmålet er usikkert og vil bero på de konkrete omstendighetene.

Åndsverkloven § 104 verner bilder tatt av både den avbildede selv og bilder tatt av andre, og både med og uten den avbildedes samtykke eller kunnskap.

I likhet med straffeloven § 267 forutsetter åndsverkloven § 104 at bildet gjengis eller vises «offentlig». Deling av bilder på åpent tilgjengelige nettsteder på Internett vil regnes som «offentlig» gjengivelse i åndsverklovens forstand, jf. Borgarting lagmannsretts dom 18. juni 2018 (LB-2017-161399), omtalt i punkt 3.7 foran. Offentlighetsvilkåret vil imidlertid ikke være oppfylt dersom bildet deles med et fåtall personer. Det har neppe betydning om delingen skjer på en måte som er egnet til videre spredning, for eksempel ved at bildet sendes på en melding eller via et program og lagrer seg på mottakerens telefon eller på annen

måte kan videresendes. Derimot vil deling i grupper eller brukerforum hvor et større antall personer kan få tilgang, kunne regnes som «offentlig» gjengivelse.

Overtredelse av åndsverkloven § 104 kan straffes med fengsel inntil 1 år, jf. åndsverkloven § 79 første ledd. Etter § 81 første ledd tredje punktum kan retten dessuten tilkjenne den avbildede et pengebeløp som oppreisning for skade av ikke-økonomisk art dersom retten til eget bilde er krenket.

3.9 Straffenivå

I høringsnotatet gjennomgikk departementet rettspraksis for å belyse straffenivået i saker om deling av krenkende bilder. Nedenfor gjengis bare enkelte hovedtrekk. For en mer utfyllende beskrivelse av rettspraksis vises det til høringsnotatet punkt 2.8 side 10–14.

Som påpekt i høringsnotatet varierer straffutmålingen blant annet med karakteren og omfanget av materialet som deles. Rettspraksis fra tingrettene og lagmannsrettene om blant annet straffeloven § 266 tyder imidlertid på at spredning av ett eller et fåtall seksualiserte bilder eller filmer som utgangspunkt har ført til ubetinget fengsel fra 60 til 90 dager. Dette utgangspunktet ble også

lagt til grunn av Høyesterett i HR-2018-2315-A (avsnitt 36).

Ved omfattende og alvorlig bildespredning ligger straffenivået høyere. I den såkalte Snapchat-saken (HR-2016-2263-A), omtalt i punkt 3.7 foran, hadde domfelte lastet ned og tilgjengeliggjort et stort antall fotografiske bilder og filmer av unge kvinner uten deres samtykke. 200 fornærmede var identifisert. Høyesterett fastsatte straffen for heleri av bildene til 120 dagers fengsel, og uttalte at allmennpreventive grunner tilsa en merkbare reaksjon mot en slik integritetskrenkelse, se dommens avsnitt 17 til 21. I den tilknyttede saken fra Borgarting lagmannsrett (LB-2017-161399) tok lagmannsretten utgangspunkt i dette straffenivået. Siden denne saken gjaldt spredning av enda flere bilder, mente lagmannsretten at utgangspunktet måtte være fengsel i fem måneder. På grunn av lang saksbehandlingstid ble imidlertid straffen fastsatt til 120 timer samfunnsstraff.

Straffenivået er også høyere ved befatning med omfattende overgrepsmateriale mot *barn*. Til illustrasjon kan det vises til HR-2016-2357-A, der Høyesterett uttalte at straffen for oppbevaring av 2000 overgrepssbilder, nedlasting over mange år og planmessig spredning i utgangspunktet burde være i overkant av to års fengsel (avsnitt 30). Straffen ble på grunn av tilståelse satt til fengsel i ett år og åtte måneder.

4 Grunnloven og internasjonale forpliktelser

Ved spørsmål om i hvilken utstrekning meddelelser om andres private forhold er eller bør være ulovlige, må ytringsfriheten og vernet av privatlivet veies mot hverandre. Formidling av bilder er i utgangspunktet vernet av ytringsfriheten, samtidig som personbilder, herunder krenkende bilder, omfattes av den avbildedes krav på vern om sitt privatliv.

Ytringsfriheten er beskyttet av Grunnloven § 100, Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 10 og Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 19. Retten til vern om privatlivet er fastslått i Grunnloven § 102, EMK artikkel 8 og SP artikkel 17. Fremstillingen her konsentreres om EMK artikkel 8 og 10, fordi det antas at innholdet sammenfaller med reglene i Grunnloven og SP på dette området.

EMK artikkel 10 nr. 1 fastsetter at ytringsfriheten skal omfatte «frihet til å ha meninger og til å motta og meddele opplysninger og ideer uten inngrep av offentlig myndighet». Etter artikkel 10 nr. 2 kan likevel ytringsfriheten undergis nødvendige begrensninger fastsatt i lov, blant annet for å verne andres rettigheter. Praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) viser videre at manglende rettslig beskyttelse mot spredning av private opplysninger kan innebære et brudd på EMK artikkel 8.

EMD har uttalt at de rettigheter som garanteres av EMK artikkel 8 og artikkel 10, er likeverdige, og at utfallet av en sak ikke skal bero på hvilken rettighet som er påstått å være krenket. I tilfeller hvor staten har foretatt en avveining av rettighetene i samsvar med de kriterier som følger av EMDs praksis, vil EMD innrømme staten en vid skjønnsmargin, se blant annet *Delphi mot Estland* (storkammeravgjørelse 16. juni 2015) avsnitt 139:

«The Court has found that, as a matter of principle, the rights guaranteed under Articles 8 and 10 deserve equal respect, and the outcome of an application should not, in principle, vary according to whether it has been lodged with the Court under Article 10 of the Convention

by the publisher of an offending article or under Article 8 of the Convention by the person who has been the subject of that article. Accordingly, the margin of appreciation should in principle be the same in both cases [...] Where the balancing exercise between those two rights has been undertaken by the national authorities in conformity with the criteria laid down in the Court's case-law, the Court would require strong reasons to substitute its view for that of the domestic courts [...] In other words, there will usually be a wide margin afforded by the Court if the State is required to strike a balance between competing private interests or competing Convention rights.»

EMD har i flere saker understreket at pressen nyter et særskilt sterkt vern når det gjelder å bringe frem korrekt informasjon i saker av allmenn interesse, se blant annet *Goodwin mot Storbritannia* (dom 27. mars 1996) avsnitt 39. Det er også slått fast at EMK artikkel 10 også verner pressens arbeid på undersøkelsesstadiet, se *Rt. 2013 s. 374* avsnitt 50:

«Pressen har en anerkjent og viktig funksjon som vokter av blant annet organer og personer som utøver offentlig myndighet, herunder domstoler og andre aktører i rettspleien. Dette er også fremhevet av EMD, blant annet i *Tarsasag-saken*, der funksjonen som 'watchdog' trekkes frem i avsnitt 26. Også i andre sammenhenger har EMD gitt uttrykk for behovet for å beskytte journalisters muligheter til å foreta undersøkelser. Saken *Dammann mot Sveits* (EMD 25. april 2006) gjaldt en journalist som ble ilagt en bot for over telefon å ha mottatt konfidensielle opplysninger fra en underordnet assistent ved påtalemyndighetens kontor. Saken gjaldt altså journalistens arbeid på undersøkelsesstadiet. Domstolen ga uttrykk for at denne fasen 'called for the closest scrutiny on account of the great danger represented by the sort of restriction on freedom of expression' [...]»

EMDs praksis viser hvilke kriterier som er relevante for avveiningen mellom den enes frihet til å formidle personbilder av andre og den avbildedes krav på beskyttelse av sitt privatliv, se blant annet *Von Hannover mot Tyskland* (nr. 2) og *Axel Springer AG mot Tyskland* (begge storkammeravgjørelser avsagt 7. februar 2012) i henholdsvis avsnitt 108–113 og 89–95. De mest sentrale kriteriene er hvorvidt publiseringen har bidratt til en debatt av allmenn interesse, hvor kjent den avbildede personen er, hvordan den avbildede personen tidligere har opptrådt, publikasjonens innhold, form og konsekvenser og under hvilke omstendighetene bildene ble tatt. I det sistnevnte kriteriet er det også relevant hvorvidt den avbildede samtykket til fotograferingen og publiseringen, se *Von Hannover-saken* avsnitt 113.

De opplistede kriteriene tilsier at privatlivets fred står sterkt så lenge det er snakk om særlig private opplysninger knyttet til ikke-offentlige personer. Der publiseringen ivaretar en legitim, allmenn interesse, må likevel privatlivets fred etter forholdene vike. På samme måte nyter hatefulle ytringer kun et beskjedent vern etter ytringsfriheten når de fremsettes som sjikane uten annet formål enn å nedverdige den fornærmede, jf. Rt. 2012 s. 536 avsnitt 38.

Kriteriene er i første rekke utformet med tanke på pressens arbeid. For eksempel refererer kriteriet om tidligere opptreden til tidligere samarbeid med pressen. Kriteriene kan likevel også ha en viss relevans for enkeltpersoners deling av privatlivskrenkende bilder. Ved publisering på Internett har EMD lagt til grunn at «the risk of

harm posed by content and communications on the Internet to the exercise and enjoyment of human rights and freedoms, particularly the right to respect for private life, is certainly higher than that posed by the press», se blant annet *Delphi-saken* avsnitt 133.

Praksis fra EMD viser videre at staten har en positiv forpliktelse til å ha regler som beskytter mot visse former for bildedeling, se for eksempel *Peck mot Storbritannia* (dom 28. april 2003), som gjelder krenkelse av EMK artikkel 8 etter publisering av en film som viser hendelser i tilknytning til et selvmordsforsøk. Det kan også vises til *Reklos og Davourlis mot Hellas*, som gjelder bilder tatt av et barn uten foreldrenes samtykke (dom 15. januar 2009).

Ved spredning av bilder og andre opplysninger som er egnet til å krenke noens privatliv, aktualiseres også vernet av den enkeltes omdømme. I saken *K.U. mot Finland* (dom 2. desember 2008) hadde noen lagt ut en opplysning på Internett om at en 12-årig gutt var interessert i et seksuelt forhold med en annen gutt. Politiet hadde ikke hjemmel til å pålegge nettilbyderen å gi opplysninger som kunne avdekke hvem som stod bak. EMD fant at dette utgjorde en krenkelse av EMK artikkel 8, idet det ikke fantes regler som tillot en avveining mellom hensynet til anonymitet på Internett og den enkeltes krav på vern om sitt privatliv. I dommens avsnitt 43 heter det at «effective deterrence against grave acts, where fundamental values and essential aspects of private life are at stake, requires efficient criminal-law provisions».

5 Nordisk rett

5.1 Sverige

Den 1. januar 2018 trådte et nytt straffebud i brottsbalken 4 kap. 6 c § om «olaga integritetsintrång» i kraft. Bestemmelsen lyder slik:

«6 c § Den som gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida

1. bild på eller annan uppgift om någons sexualliv,
2. bild på eller annan uppgift om någons hälsotillstånd,
3. bild på eller annan uppgift om att någon utsatts för ett brott som innefattar ett angrepp mot person, frihet eller frid,
4. bild på någon som befinner sig i en mycket utsatt situation, eller
5. bild på någons helt eller delvis nakna kropp döms, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör, för olaga integritetsintrång till böter eller fängelse i högst två år.

Det ska inte dömas till ansvar om gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter var försvarlig.»

Grove overtredelser av bestemmelsen straffes med fengsel i minst seks måneder og høyst fire år, jf. 4 kap. 6 d §.

Før bestemmelsen ble innført, var privatlivets fred i liten grad strafferettslig beskyttet i svensk rett. Det nye straffebudet verner privatlivets fred mot spredning av blant annet hevnporno, nakenbilder, pasientjournaler, bilder fra ulykker og bilder av at noen utsettes for et integritetskrenkende lovbrudd. Det må ifølge forarbeidene være tale om opplysninger som den enkelte har en berettiget interesse av selv å avgjøre om skal gjøres tilgjengelig, og i så fall overfor hvem, jf. Prop. 2016/17: 222 side 34. Både bilder, filmer og andre opplysninger i form av tekst eller lyd omfattes av straffebudet. Det samme gjelder manipulert materiale.

At spredningen skal utgjøre et «intrång», innebærer at den må skje mot en annens vilje, utgjøre et brudd på fortrolighet eller i hvert fall skje uten

samtykke. Det er tilstrekkelig at spredning er egnet til å medføre alvorlig skade. Straffansvar forutsetter ikke at privatlivet rent faktisk har blitt krenket. Straffebudet beskytter i utgangspunktet mot spredning til en større krets av personer. Det vil ifølge forarbeidene si flere enn et fåtall personer, jf. Prop. 2016/17: 222 side 33.

Det skal ikke idømmes straff dersom handlingen var forsvarlig. Dette vil bero på en avveining av de interesser som ligger bak spredningen av materialet mot det inngrepet i privatlivets fred som spredningen innebærer. Forarbeidene gir enkelte eksempler på når spredningen kan være forsvarlig. Blant annet uttales at spredningen kan være forsvarlig dersom den har et journalistisk formål, eller dersom formålet er å avdekke overgrep mot enkeltpersoner, jf. Prop. 2016/17: 222 side 41.

Av rettspraksis om bestemmelsen kan det vises til Högsta domstolens avgjørelse 17. mars 2020 (NJA 2020 s. 27). I denne saken ble en person domfelt for overtredelse av straffebudet etter å ha lagt ut et bilde på Instagram av en synlig beruset person hengende over et toalettsete.

5.2 Danmark

Det er i dansk rett flere straffebud som kan ramme deling og annen befatning med seksualiserte, krenkende eller private bilder. Den viktigste bestemmelsen er straffeloven § 264 d, som lyder slik:

«Med bøde eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som uberettiget videregiver meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold eller i øvrigt billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget en bredere offentlighed. Bestemmelsen finder også anvendelse, hvor meddelelsen eller billedet vedrører en afdød person.

Stk. 2. Foreligger der under hensyn til oplysningernes eller videregivelsens karakter og omfang eller antallet af berørte personer

særligt skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel indtil 3 år.»

I motsetning til den norske straffeloven § 267 om krenkelse av privatlivets fred krever den danske bestemmelsen ikke at krenkelsen er offentlig – det er tilstrekkelig med «videregivelse». I Straffelovrådets betænkning nr. 1563 om freds- og ærekrænkelser er vilkåret beskrevet slik, se kapittel 2 punkt 2.6 side 27–28:

«Bestemmelsen kriminaliserer videregivelse, hvilket omfatter videregivelse i enhver form og både privat og offentlig videregivelse. Den blotte forevisning av bilder er ikke omfattet, med mindre forevisningen innebærer, at der videregives en meddelelse vedrørende en andens private forhold.»

Etter bestemmelsen må videreformidlingen være «uberettiget». I det ligger at ikke enhver handling som rammes av ordlyden vil være straffbar. I forarbeidene trekkes blant annet frem at fotografering av personer på et ikke fritt tilgjengelig sted i journalistisk øyemed etter omstendighetene kan være berettiget.

Den skjerpede strafferammen i § 264 d, stk. 2 omfatter blant annet tilfeller der gjerningspersonen har videreformidlet bilder av særlig krenkende karakter eller bildemateriale av et stort omfang, hvor videreformidlingen har skjedd på Internett eller dersom saken berører et stort antall fornærmede. Etter forarbeidene og i henhold til retningslinjer fra Rigsadvokaten om digitale sexkrenkelser vil spredning av et enkelt

nakenbilde på Internett kunne omfattes av den skjerpede strafferammen. Det samme gjelder en målrettet deling av et nakenbilde til den avbildedes nærmeste krets. Deling i en snever krets vil normalt henføres under den lavere strafferammen, med mindre det dreier seg om et særlig krenkende bilde, herunder bilder som viser en seksuell aktivitet.

Etter retningslinjene fra Rigsadvokaten skal det ved overtredelser av § 264 d, stk. 1, tas utgangspunkt i en straffepåstand på fengsel i 30 til 40 dager. En overtredelse som innebærer utbredelse av et eller noen få nakenbilder på Internett til en større krets av personer, skal henføres under den skjerpede strafferammen i stk. 2 og vil kunne straffes med minst 60 dagers fengsel. Unntaksvis kan straffen bli lavere, for eksempel dersom tiltalte er under 18 år og det er tale om kun ett enkelt bilde som ikke har en grov karakter, og som kun er spredt til en eller få personer.

Av rettspraksis om bestemmelsen kan det vises til Vestre Landsret dom 11. oktober 2017 (U.2018.567), hvor en tiltalt som var 17 år på gjerningstidspunktet, ble funnet skyldig i overtredelse av den danske straffeloven §§ 232 og 264 d etter å ha filmet to personer med sitt mobilkamera mens de hadde samleie på et toalett i en fornøyelsespark. Videoen ble lastet opp til Snapchat My Story, hvor den ble gjort tilgjengelig for 100–150 personer. Landsretten fastsatte straffen til fengsel i 30 dager og uttalte at utgangspunktet for en overtredelse av en slik karakter er ubetinget fengsel. Med henvisning til blant annet tiltaltes alder ble straffen likevel gjort betinget med vilkår om blant annet utførelse av 40 timers samfunnstjeneste.

6 Behovet for lovendringer for å styrke vernet mot spredning av krenkende bilder

6.1 Forslaget i høringsnotatet

6.1.1 Generelt

I høringsnotatet ga departementet uttrykk for at det er behov for lovendringer som gir den avbildede et helhetlig vern mot handlinger som innebærer eller legger til rette for spredning av bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred.

Departementet viste til at gjeldende straffebestemmelser kan ramme ulike former for befatning med krenkende bilder, men at ingen av disse bestemmelsene er spesielt utformet med sikte på å beskytte mot spredning av slikt materiale. Det innebærer at straffansvaret er fordelt på ulike, og til dels overlappende, straffebestemmelser, noe som gjør at reguleringen kan fremstå som fragmentert og lite oversiktlig. Det ble pekt på at en tydeligere og samlet gjerningsbeskrivelse vil kunne ha pedagogiske og preventive virkninger gjennom å øke kunnskapen og bevisstheten om hva slags handlinger som er ulovlige.

Det ble også fremhevet som et argument for lovendring at straffansvaret etter gjeldende bestemmelser på flere punkter er begrenset av hensyn som ikke nødvendigvis bør være avgjørende for straffbarheten av spredning av og annen befatning med krenkende bilder. For eksempel rammer straffeloven § 266 om hensynsløs atferd bare tilfeller der det ligger innenfor gjerningspersonens forsett at fornærmede skal oppfatte krenkelsen. Og selv om alle personbilder er vernet av åndsverkloven § 104, og alle former for privatlivskrenkelser rammes av straffeloven § 267, krever begge bestemmelsene at handlingen er «offentlig».

6.1.2 Bør det være et vilkår at fornærmede oppfatter den enkelte handlingen, eller at handlingen er «offentlig»?

Departementet fremholdt i høringsnotatet at det ved deling av bilder av avslørende, nedverdiggende eller krenkende karakter ikke uten videre bør være avgjørende for straffansvaret om fornær-

mede oppfatter den enkelte krenkelsen, eller om gjerningspersonens forsett omfatter dette. Videre ble det gjort gjeldende at det ved spredning av krenkende bilder, ikke nødvendigvis vil være velbegrunnet med et vilkår om at handlingen må være «offentlig».

Straffeloven § 266 forutsetter at gjerningspersonens forsett omfatter at fornærmede krenkes av handlingen. Det samme gjelder antakelig ved krenkelser av privatlivets fred etter straffeloven § 267. For at overtredelsen skal være fullbyrdet, må dessuten fornærmede rent faktisk ha blitt krenket. Departementet understreket at denne begrensningen i straffansvaret i utgangspunktet kan være godt begrunnet, men at det kan stille seg annerledes ved deling av krenkende bilder. Den som deler slike bilder, vil kunne gjøre det uten å reflektere over hva som vil skje videre med materialet. Kanskje har ikke vedkommende overhodet tenkt på muligheten for at fornærmede ville bli kjent med delingen, eller for at det blir delt med andre, eller vedkommende har antatt at eventuelle mottakere ikke ville dele det videre. Skjer formidlingen ved bruk av elektronisk kommunikasjon, har imidlertid ikke avsenderen kontroll på hva som videre skjer med materialet, og det er en opplagt fare for at mottakerne vil kunne formidle det videre. Resultatet kan bli en ukontrollert og irreversibel spredning som vil ha potensielt store negative konsekvenser for fornærmede.

Åndsverkloven § 104 gjelder i utgangspunktet alle bilder som avbilder personer, ikke bare de som er særlig egnet til å krenke den avbildedes privatliv. Straffeloven § 267 rammer på sin side alle former for meddelelser, ikke bare bilder, men kun dersom de har en slik karakter at de krenker privatlivets fred. Straffansvaret etter begge bestemmelsene forutsetter på den annen side at handlingen må innebære en offentliggjøring.

Departementet fremhevet at dersom mange nok deler et bilde til et fåtall personer, vil resultatet kunne bli at materialet spres til et stort antall personer. Resultatet vil dermed kunne bli en offentliggjøring selv om ingen enkeltformidling var offentlig i straffelovens forstand. Det ble også

vist til visse særtrekk ved publisering på nettet som kan føre til at en slik spredning har store og vidtrekkende konsekvenser sammenlignet med tradisjonell offentliggjøring. Ved en tradisjonell offentliggjøring av et bilde i for eksempel en papiravis, ved oppslag, løpesedler eller i kringkasting, vil spredningen være begrenset i både tid og rom. Når et bilde først har oppnådd stor spredning ved bruk av elektronisk kommunikasjon, vil derimot virkningene kunne bli sterkere etter hvert som tiden går og spredningen tiltar. Bilder som er spredd på nettet, vil ofte ikke kunne slettes, og fornærmede vil alltid måtte leve med frykten for at videre spredning skal medføre nye krenkelser. Fotografier og filmopptak gir dessuten normalt et mye sterkere inntrykk enn muntlige og skriftlige fremstillinger. Selv uten at slikt materiale spres til et større antall personer, kan handlingen få store konsekvenser for den avbildede, for eksempel dersom et nakenbilde, et seksualisert bilde eller en film av en voldshendelse vises til kolleger på en arbeidsplass eller i et ungdomsmiljø.

6.2 Høringsinstansenes syn

6.2.1 Generelt

Et stort flertall av høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, er enige i at det er et behov for lovendringer for å gi den avbildede et helhetlig vern mot handlinger som innebærer eller legger til rette for spredning av krenkende bilder. Det gjelder *Advokatforeningen, Amnesty International, Barneombudet, Det nasjonale statsadvokatembetet, Dommerforeningen, Kontoret for voldsoffererstatning, Kripos, Krisesentersekretariatet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Medietilsynet, Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS, Norges Kvinne- og familieforbund, Norges Politilederlag, Norsk rikskringkasting (NRK), Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS), Oslo statsadvokatembeter, Politidirektoratet, Politihøgskolen, Riksadvokaten, Statens sivilrettsforvaltning, Stine Sofies Stiftelse, UNICEF Norge og Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter.*

Advokatforeningen, Barneombudet, Dommerforeningen, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening og Stine Sofies Stiftelse er av den oppfatning at den samlede reguleringen har begrensninger som ikke nødvendigvis bør være avgjørende for straffbarheten. *Stine Sofies Stiftelse* uttrykker det slik:

«Stiftelsen mener det er behov for lovendring av flere grunner. For det første er ikke dagens regulering (herunder straffeloven § 266 og åndsverkloven § 104) tilstrekkelig for å favne om de ulike tilfellene av befatning med bilder som er særlig egnet til å krenke privatlivets fred. For det andre er ingen av dagens bestemmelser utformet med sikte på å beskytte spesielt mot spredning av slikt materiale.»

Barneombudet, Dommerforeningen, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Medietilsynet, Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening, Norsk rikskringkasting (NRK), Politidirektoratet, Riksadvokaten og Stine Sofies Stiftelse trekker frem at dagens lovgivning er fragmentert og kan fremstå lite oversiktlig. *Likestillings- og diskrimineringsombudet* viser til at et mer helhetlig vern vil kunne ha pedagogiske og preventive virkninger gjennom å øke kunnskapen og bevisstheten om hva slags handlinger som er ulovlige:

«Ombudet er også enig med departementet i at dagens regulering kan fremstå som fragmentert og lite oversiktlig. Sammen med Sex og Samfunn har vi laget en kampanje rettet mot ungdom som særlig tar opp problemstillinger knyttet til straffbar bildedeling. Vår erfaring fra dette arbeidet er at det er lav kunnskap og bevissthet om hva slags handlinger som er ulovlige, samtidig som dagens lovhjemler ikke er godt egnet til å kommunisere klart hva som er straffbare handlinger. Dette taler for å for å tydeligere og å samle gjerningsbeskrivelsen i nye bestemmelser.»

Selv om begge instansene i utgangspunktet er positive til en lovendring, advarer både *Kripos* og *Politidirektoratet* mot i for stor grad å møte nye trender i kriminalitetsbildet med ny lovgivning. *Kripos* uttaler:

«Kripos' egne etterforskninger viser en stadig økende fremvekst / trend av ulovlig bildedeling /-spredning på internett. Vi drifter dessuten en egen 'nettpatrulje' på Facebook som med jevne mellomrom opplever mye fokus på denne type kriminalitet og hvor vi også mottar konkret informasjon om slike straffbare handlinger. Vårt inntrykk er at det praktiseres ulike terskler for hva personer foretar og / eller uttaler på internett og hva de gjør i den virkelige verden. Vi opplever således at det eksisterer en holdning i befolkningen om at internett er å anse som et slags 'lovtomt rom'.

Det er imidlertid et spørsmål om lovendring er rette medisin for å møte denne utfordringen. På generelt grunnlag mener Kripos at strategien bør være å anvende gjeldende lovverk på nye områder heller enn å legge opp til en lovgivningsteknikk der nye trender eller modus møtes med ny lovgivning. Kripos har blant annet vist dette gjennom etterforskning og iretteføring av de såkalte Snapchat-sakene. Vi vil også understreke at denne typen kriminalitet fortrinnsvis bør bekjempes gjennom forebygging, og viser i denne forbindelse til Kripos' etablering av 'nettpatroljen' på Facebook, samt prosjektet 'aktiv patruljering' på Internett. Ved bruk av disse kanalene søker vi å arbeide forebyggende, og aktivt motvirke inntrykket av internett som lovtomt rom.»

Flere høringsinstanser har trukket frem at en straffebestemmelse som forbyr deling av krenkende bilder, i særlig grad vil ramme barn og unge som gjerningspersoner. *Redd Barna* gir uttrykk for at høringsnotatet gjennomgående savner et barne- og ungdomsperspektiv og en vurdering av barnets beste knyttet til innføring av straffebestemmelsen. Høringsinstansen støtter forslaget når det gjelder voksne som krenker andres privatliv ved å spre privatlivskrenkende bilder, men mener at bestemmelsen ikke kan innføres med virkning for unge lovbrøyttere før konsekvensene er bedre utredet og det har skjedd en generell økning av kunnskapsnivået blant unge knyttet til deling av privatlivskrenkende bilder. *Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS)* uttaler i samme retning at det er prinsipielt betenkelig å kriminalisere barns handlinger, og mener at det overfor barn i utgangspunktet bør brukes andre virkemidler enn straff.

Også *UNICEF Norge* fremhever statens plikt til å ta hensyn til barnets beste i forbindelse med kriminalisering og straff av gjerningspersoner under 18 år, og instansen viser blant annet til FN's Barnekomité's uttalelser om at ved straff av mindreårige lovbrøyttere må formål som rehabilitering, aktiv konfliktløsning og gjenoppretting gå foran mer tradisjonelle formål i strafferetten. Med henvisning til barns rett til å bli hørt i alle saker som har betydning for dem, jf. Barnekonvensjonen artikkel 12, etterlyser både *Redd Barna* og *UNICEF Norge* innspill fra barn og unge om temaet i høringsnotatet.

Barneombudet, Medietilsynet, Norsk presseforbund, Norsk journalistlag og Norsk redaktørforening, Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS),

Redd Barna og UNICEF Norge understreker viktigheten av andre nødvendige tiltak enn straff for å forebygge at privatlivskrenkende bilder og innhold blir spredd. *Barneombudet* uttaler:

«Barneombudet mener et viktig ledd i forebyggingsarbeidet er informasjon til barn og unge om gjeldende rett, og om hvor grensene for straffeansvar går. Vi har tro på at dersom flere barn og unge forstår at fotografering og deling av bilder kan være straffbart, vil man kunne hindre mange uønskede situasjoner. En straffesak hvor både fornærmede og gjerningsperson er under 18 år, kan ha så mange uheldige konsekvenser for alle de involverte parter, at dette er noe vi i det lengste må forsøke å forhindre. Vi mener derfor at Justisdepartementet allerede nå bør se på muligheter for informasjon til barn og unge om ulovligheten av fotografering og deling av krenkende bilder.»

Norsk rikskringkasting (NRK) vedkjenner i sitt høringsinnspill at det kan være et samfunnsmessig behov for en lovendring, men mener at lovforslaget slik det er utformet i høringsnotatet, vil begrense mediernes tilgang på informasjon som er avgjørende for at mediene skal kunne oppfylle sin rolle i et demokratisk samfunn. NRK mener det er en svakhet at høringsnotatet ikke inneholder noen vurdering av forslaget's konsekvenser for mediernes oppgave og vilkår. Instansen peker blant annet på at lovforslaget oppstiller et forbud mot fotografering og film- og lydopptak som innebærer en svært skjønsmessig vurdering, og som etter sin ordlyd også vil ramme journalistisk virksomhet. Videre vises det til at mediernes undersøkelles- og innsamlingsarbeid er helt grunnleggende for at mediene skal kunne gi allmennheten korrekt informasjon i saker av allmenn interesse, og at straffebudets utforming derfor må avstemmes mot hensynet til ytringsfriheten og mediernes rolle i et demokratisk samfunn.

Også *Norsk presseforbund, Norsk journalistlag og Norsk redaktørforening* er positive til en lovendring, men er opptatt av at lovendringen ikke skal gå lenger enn det som er nødvendig. I likhet med NRK mener høringsinstansene at forslaget ikke har tatt tilstrekkelig høyde for journalistiske mediers særlige beskyttelse for innhenting og publisering av materiale etter EMK artikkel 10 og Grunnloven § 100, og at forslaget – slik det er utformet i høringsnotatet – vil kunne ramme mediernes arbeidsmetoder og publiseringsmuligheter, og dermed svekke samfunnets informasjonstilgang.

6.2.2 Bør det være et vilkår at fornærmede oppfatter den enkelte handlingen, eller at handlingen er «offentlig»?

Alle høringsinstansene som tar stilling til spørsmålet, støtter forslaget om at det ikke bør være et krav at fornærmede oppfatter krenkelsen, eller at handlingen er «offentlig». Dette gjelder *Advokatforeningen, Barneombudet, Det nasjonale statsadvokatembetet, Krisesentersekretariatet, Medietilsynet, Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening, Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS), Oslo statsadvokatembeter, Politidirektoratet, Sekretariatet for konfliktrådene og Stine Sofies Stiftelse.*

Når det gjelder forslaget om at det ikke skal kreves at den fornærmede må ha oppfattet krenkelsen, fremhever *Medietilsynet* at krenkelsen objektivt sett har skjedd også der «alle» unntatt den fornærmede er kjent med den. *Sekretariatet for konfliktrådene* understreker de store konsekvensene spredning kan få for fornærmede:

«Vi er enig med departementet i at det ikke bør være en forutsetning for straffansvar at fornærmede oppfatter den enkelte krenkelsen, eller om gjerningspersonens forsett omfatter dette. Ved å dele et bilde har ikke avsender kontroll på hva som skjer videre med dette bildet, og det kan potensielt ha store konsekvenser for den det gjelder. Selv om fornærmede ikke oppfatter den enkelte handlingen kan det likevel føre til at andre i omgangskretsen endrer sin oppfatning av fornærmede, sprer rykter eller oppfører seg annerledes i møte med fornærmede. En dansk rapport peker på at spesielt jenter som får sitt nakenbilde ufrivillig spredt, kan miste sin sosiale status og få et negativt omdømme. Videre bør det påpekes at selv om den fornærmede ikke oppfattet handlingen i nåtid, vil et nakenbilde på avveie alltid finnes i den digitale verden, og kan potensielt være svært skadelig for den fornærmede i fremtiden.»

Redd Barna tar uttrykkelig ikke stilling til om det skal være en forutsetning for straffansvar at fornærmede oppfatter den enkelte handlingen, og gir uttrykk for usikkerhet med hensyn til om det vil være hensiktsmessig i tilfellene der det er barn som har bidratt til å spre innholdet. *Redd Barna* ser likevel flere forhold som taler for at det ikke bør være et krav om at fornærmede oppfatter krenkelsen:

«Det å dele privatlivskrenkende innhold uten samtykke er alvorlig, og skadepotensialet for fornærmede er svært stort. Som det framgår av høringsnotatet er det snakk om grove saker. Å få bilder spredt, selv om fornærmede ikke oppfatter det, kan ha skadevirkninger på sikt. Det kan ha store negative konsekvenser for barna at personer i deres omgangskrets i skolen eller andre arenaer blir gjort kjent med det privatkrenkende innholdet. Videre viser også gjennomgangen i høringsnotatet at det å ha privatkrenkende informasjon ute på nettet, kan gjøre barn og ungdom sårbare for henvendelser fra ukjente personer. Fordelen med å fjerne krav om at fornærmede skal oppfatte krenkelsen, er at bestemmelsen er tydelig på at det ikke er lov å lage grupper for å utveksle privatkrenkende bilder. Det kan virke preventivt at ungdom får vite at det ikke er lov.»

Når det gjelder forslaget om at det ikke skal være et vilkår at formidlingen skjer «offentlig», viser flere høringsinstanser til at spredning eller risiko for spredning av krenkende materiale til for eksempel kollegaer, venner eller familie kan fremstå som vel så alvorlig som offentlig spredning for den som rammes. Flere instanser peker også på at bilder i dag ofte deles i små lukkede grupper, uten at konsekvensene for den avbildede nødvendigvis er mindre enn om bildet hadde blitt delt til en større krets. *Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS)* uttrykker seg slik:

«Spredning av krenkende materiale uten samtykke kan ha ulike årsaker, fra de bevisste kriminelle som bruker det i vinnings hensikt, som for eksempel til utpressing, til deling av bildet i en vennegjeng. Annen spredning kan skyldes mer uklare forhold hvor den som sprer bilder videre ikke nødvendigvis oppfatter bildet som krenkende. Det kan også være slik at den som mottar krenkende materiale ikke har ønsket å være mottaker. Som det påpekes i høringsnotatet ligger det i dagens lovhjemler et krav om at meddelelsen må være offentlig. Domstolene har i dagens praksis tolket dette til i minimum 20–30 personer. Dagens teknologi muliggjør i mye større grad en tidligere en viderefremming av ytringer gjennom tekst og bilder, og det som initielt kanskje kun var ment for et fåtall personer kan gjennom videresending i samme eller andre kanaler fort spres til et stort antall personer. At den initielle delingen av materialet kun var til et fåtall personer bør ikke frita for straff så fremt delingen er gjort uten samtykke.»

6.3 Departementets vurdering

Departementet fastholder at det er nødvendig med lovendringer for å gi et helhetlig vern mot spredning av krenkende bilder. I høringen var det bred enighet om at det er behov for visse endringer.

Mange bærer i dag på seg en mobiltelefon med kamerafunksjon. Særlig i yngre aldersgrupper har det blitt vanligere at voldshandlinger, ydmykelser og seksuelle overgrep blir fotografert eller filmet. Det samme gjelder andre hendelser i private sammenhenger som den avbildede helst skulle sett at ikke ble dokumentert for ettertiden. For mange vil det også kunne være naturlig selv å ta og lagre bilder av privat karakter, for eksempel av seg selv eller en kjæreste. Stadig flere er også vant til å kommunisere med venner og kjæreste via ulike chattekanaler og sosiale medier, og en del kan ha en lav terskel for å dele slike bilder med andre. Man risikerer da at bilder som er betrodd noen, kan bli spredt uten den avbildedes samtykke. Dagens teknologi gir også økte muligheter for at noen kan tilegne seg private bilder på urettmessig vis, for eksempel ved datainnbrudd («hacking»), for deretter å spre bildene videre.

I dag kan digitalt materiale mangfoldiggjøres i et nærmest ubegrenset omfang. For den enkelte er det svært enkelt å dele og offentliggjøre bilder og annet materiale ved bruk av elektronisk kommunikasjon. Når bilder spres ved bruk av elektronisk kommunikasjon, kan materialet i ytterste konsekvens nå mange millioner mennesker over hele verden.

Kombinasjonen av mobiltelefoner med kamerafunksjon og spredningsmulighetene som elektronisk kommunikasjon gir, har ført til at stadig flere utsettes for alvorlige og vedvarende privatlivskrenkelser gjennom spredning av krenkende lyd- og bildemateriale. Det gjelder kanskje særlig for unge personer.

Utviklingen aktualiserer behovet for et effektivt strafferettslig vern mot spredning av krenkende materiale. Gjeldende straffebestemmelser kan ramme ulike former for befatning med krenkende bilder, men ingen av bestemmelsene er utformet spesielt med sikte på å beskytte mot spredning av slikt materiale. En rekke høringsinstanser har uttrykt støtte til synspunktet i høringsnotatet om at dagens regulering fremstår som fragmentert og lite oversiktlig, noe som innebærer pedagogiske utfordringer og går på bekostning av bestemmelsenes preventive virkninger.

Departementet opprettholder disse synspunktene, men understreker samtidig at nye

utviklingstrekk i kriminalitetsbildet i første rekke bør møtes ved at gjeldende lovverk anvendes på nye områder, heller enn at utviklingen møtes med ny lovgivning. Det samme ble trukket frem i Politidirektoratets og Politihøgskolens høringsinnspill. Departementet mener likevel at det er behov for lovendringer i dette tilfellet, ikke minst fordi gjeldende bestemmelser er begrenset av hensyn som ikke nødvendigvis bør være avgjørende for straffbarheten av spredning av krenkende bilder.

I likhet med det store flertallet av høringsinstansene mener departementet at det ved spredning av materiale som er særlig egnet til å krenke privatlivet, ikke bør være en forutsetning for straffansvar at fornærmede oppfatter krenkelsen. Når krenkende lyd- eller bildemateriale deles, vil avsenderen typisk miste kontroll over hva som skjer videre med materialet. Det oppstår da en risiko for videre spredning, som igjen kan føre til store negative konsekvenser for avbildede. Straffansvaret bør etter departementets syn heller ikke være betinget av at spredningen er «offentlig». Spredning eller risiko for spredning av krenkende materiale til for eksempel kolleger, venner eller familie kan fremstå som vel så alvorlig som «offentlig» spredning for den som rammes. De negative konsekvensene kan være betydelige også der materialet deles i små, lukkede grupper.

Departementet har merket seg innspillene fra Redd Barna, Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS) og UNICEF Norge, hvor det trekkes frem betenkeligheter knyttet til barn. Departementet deler høringsinstansenes oppfatning om at en straffebestemmelse som forbyr urettmessig deling av krenkende bilder, i særlig grad vil kunne ramme unge gjerningspersoner, ettersom deling av slikt materiale er utbredt i visse ungdomsmiljøer. Departementet ser det likevel ikke som hensiktsmessig å unnta barn mellom 15 og 18 år for straffansvar etter bestemmelsen. En slik differensiering vil være prinsipielt betenkelig i lys av at den strafferettslige lavalderen i Norge er 15 år, og noe slikt skulle finnes heller ikke i noen bestemmelser i straffeloven i dag. Gjerningspersonens lave alder vil likevel være et viktig moment ved reaksjonsfastsettelsen, se punkt 9.2 nedenfor.

Departementet vil også presisere at forslaget bare i begrenset grad innebærer en nykriminalisering, idet urettmessig deling av krenkende bilder i mange situasjoner allerede er straffbart etter gjeldende rett, se punkt 3. Et eget straffebud som uttrykkelig retter seg mot bildedeling, vil etter departementets syn kunne bidra til å tydeliggjøre at slik deling ikke er lov, og dermed bidra til økt rettsbevissthet blant unge. Selv om departemen-

tet er enig i at en straffebestemmelse ikke i seg selv vil kunne løse de aktuelle samfunnsproblemene, vil en mer spisset bestemmelse være et nyttig virkemiddel også i det øvrige informasjons- og forebyggingsarbeidet rettet mot barn og unge.

Den foreslåtte straffebestemmelsen bør ikke ramme pressens arbeidsvilkår eller mediernes

mulighet til å motta informasjon fra kilder. Departementet vil i punkt 8.4.3 nedenfor komme tilbake til betydningen av mediernes rolle i å bringe frem informasjon av allmenn interesse og å være en «offentlig vaktbikkje» overfor maktfaktorer i samfunnet.

7 Nytt straffebud eller endringer i eksisterende bestemmelser?

7.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet fremholdt departementet at lovendringer for å styrke den enkeltes vern mot spredning av privatlivskrenkende bilder kan gjennomføres på to ulike måter: gjennom endringer i allerede eksisterende bestemmelser eller ved utforming av en nytt og spesialisert straffebud rettet mot denne typen krenkelser. Dersom førstnevnte løsning velges, mente departementet at det mest nærliggende ville være å endre straffeloven § 266 om hensynsløs atferd eller § 267 om krenkelse av privatlivets fred.

Departementet viste til at én mulig løsning kunne være å endre straffeloven § 266 slik at bestemmelsen også rammer hensynsløs atferd som «volder fare» for krenkelse av en annens fred. En slik endring innebærer at det ikke lenger vil være et vilkår for straffansvar at gjerningspersonens fortsett omfatter at fornærmede oppfatter krenkelsen – det vil være tilstrekkelig at gjerningspersonen forstår at det er en fare for dette. Departementet uttalte at en ulempe ved en slik endring er at straffansvaret også utvides til flere situasjoner enn spredning av privatlivskrenkende bilder, noe det er usikkert om det er behov for. Videre antok departementet at en slik endring ikke ville ha noen pedagogisk virkning i de mest aktuelle målgruppene. På denne bakgrunn mente departementet at det neppe ville være hensiktsmessig med en slik utvidelse av straffeloven § 266. I det samlede lovforslaget ble likevel en lovendring som skissert tatt inn som et mulig alternativ, jf. høringsnotatet punkt 7.1 alternativ 2.

Departementet pekte på at en annen mulig løsning kunne være å erstatte vilkåret «offentlig» i straffeloven § 267 med «uberettiget». En slik endring ville innebære at straffansvaret ikke lenger begrenses til meddelelser som formidles til et større antall personer. Samtidig ville en slik utvidelse rekke lenger enn til formidling av privatlivskrenkende bilder, siden begrepet «meddelelser» i § 267 også dekker muntlige utsagn og skriftlige fremstillinger. Departementet stilte seg tvilende til om det var behov for en så generell utvidelse av straffansvaret. På bakgrunn av dette mente depar-

tementet at en slik utvidelse i så fall burde knyttes direkte til formidling av privatlivskrenkende bilder. Det ble foreslått at en slik endring kunne gjennomføres ved å tilføye et nytt annet ledd i § 267, jf. høringsnotatet punkt 7.1 alternativ 3:

«På samme måte straffes den som krenker privatlivets fred eller volder fare for dette ved uberettiget å formidle lyd- eller bildemateriale av åpenbart privat karakter.»

Departementet viste til at en slik lovendring antakelig ville være egnet til å ivareta de pedagogiske hensynene. Samtidig ble det pekt på at en slik endring ikke ville ramme selve fotograferingen eller opptaket, med unntak av tilfeller hvor gjerningspersonens forsett innebærer medvirkning til eller forsøk på en senere formidling.

Etter en gjennomgang av mulige endringer i eksisterende bestemmelser konkluderte departementet med at et nytt og spesialisert straffebud antakelig ville gi den mest helhetlige og målrettede reguleringen av straffansvaret for spredning av privatlivskrenkende bilder. Departementet la også til grunn at et eget straffebud ville være best egnet til å ivareta behovet for en klar og pedagogisk utformet gjerningsbeskrivelse som kan virke opplysende og preventivt. Departementet foreslo å plassere hovedbestemmelsen som ny § 267 a i straffeloven kapittel 24 om vern av den personlige frihet og fred.

7.2 Høringsinstansenes syn

Samtlige av høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet, støtter forslaget i høringsnotatet om å innføre et nytt og spesialisert straffebud rettet mot spredning av privatlivskrenkende bilder. Dette gjelder *Advokatforeningen, Amnesty International, Barneombudet, Det nasjonale statsadvokatembetet, Dommerforeningen, Kontoret for voldsoffererstatning, Kripos, Krisesentersekretariatet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Medietilsynet, Nordland politidistrikt, Norges kvinne- og familieforbund, Norsk Politilederslag, Norsk senter for infor-*

masjonssikkerhet, Politidirektoratet, Politihøgskolen, Redd Barna, Riksadvokaten, Statens sivilrettsforvaltning, Sekretariatet for konfliktrådene, Stine Sofies Stiftelse, Sør-Øst politidistrikt, Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter og UNICEF Norge.

Høringsinstansene viser gjennomgående til at et nytt straffebud vil være mest pedagogisk, og dermed også best egnet til å oppnå den ønskede preventive effekten. For eksempel fremholder *Medietilsynet*:

«Når et hovedformål med endringsforslaget er å få en klar og pedagogisk utformet gjerningsbeskrivelse som kan virke opplysende og være preventiv, er tilsynet enig med departementet i at dette oppnås best gjennom et eget straffebud og ikke ved å utvide gjeldende § 266 og 267 i straffeloven. Forslaget om et eget straffebud (jf. høringsnotatet pkt. 4.2.5) støttes på dette grunnlag. Det vises igjen til at mange lovovertredere er unge mennesker, slik at en klar, tydelig og forståelig lovtekst er svært viktig for å oppnå det ønskede formålet med lovendringen.»

Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter uttaler:

«Vår oppfatning er at det er viktig å klargjøre straffansvaret i egne bestemmelser som eksplisitt omhandler 'privatlivskrenkende lyd – eller bildemateriale'. Det er viktig at det går klart frem i lovteksten hva som rammes av straffebudet. Dette anses sentralt for å nå ut til allmennheten, spesielt i forebyggende henseende. Vårt inntrykk er at det er et stort behov for bevisstgjøring og informasjon ut til særlig ungdomsmiljøene om hva som er lov og ikke lov, hva gjelder bilder og lydopptak som omhandlet i høringsbrevet.»

Riksadvokaten viser til at innføring av et nytt og spesialisert straffebud også kan ha en positiv sideeffekt, ved at det blir enklere å føre statistikk over omfanget av saker om deling av privatlivskrenkende bilder. Dette kan igjen bidra til økt oppmerksomhet og allmennprevensjon.

Ingen høringsinstanser har hatt innvendinger mot den foreslåtte plasseringen i ny § 267 a.

7.3 Departementets vurdering

Departementet fastholder forslaget i høringsnotatet om at det bør gis et nytt og spesialisert straffebud rettet mot deling av krenkende bilder. Høringen viste bred støtte til innføringen av et slikt straffebud.

De skisserte endringene i straffeloven § 266 om hensynsløs atferd og § 267 om krenkelse av privatlivets fred vil langt på vei kunne bidra til å tette de hullene som eksisterer i dagens lovgivning, ved at det ikke lenger kreves at gjerningspersonen har forsett om å krenke fornærmede, eller at delingen skjer offentlig. Som blant annet *Medietilsynet* fremhever i sitt hørings svar, er imidlertid et hovedformål med lovendringen å tydeliggjøre at det er straffbart å dele krenkende bilder av noen som ikke har samtykket i det, jf. også Stortingets anmodningsvedtak nr. 532 (2017–2018). Departementet opprettholder synspunktet i høringsnotatet om at et nytt og spesialisert straffebud vil være best egnet til å oppnå dette formålet. Etter departementets syn vil et nytt og spesialisert straffebud dessuten gi en mer presis og målrettet avgrensning av straffansvaret enn de alternative endringene i straffeloven §§ 266 og 267. Slik flere høringsinstanser har pekt på, kan dette være viktig for at lovendringen skal få den ønskede allmennpreventive effekten.

I samsvar med forslaget i høringsnotatet går departementet inn for å plassere straffebudet som ny § 267 a i straffelovens kapittel 24 om vern av den personlige frihet og fred. I tillegg foreslår departementet en egen bestemmelse om grov overtredelse i ny § 267 b, se nærmere om dette i punkt 9.3. Plasseringen må ses i lys av at straffebudet ikke foreslås avgrenset til for eksempel deling av seksualiserte eller intime bilder, men også vil ramme deling av andre bilder av krenkende eller åpenbart privat karakter, jf. punkt 8.2.3 nedenfor.

8 Nærmere om utformingen av straffebudet

8.1 Innledning

På bakgrunn av drøftelsen i punkt 7.3 foran foreslår departementet å innføre et nytt straffebud i straffeloven § 267 a rettet mot deling av privatlivskrenkende bilder. I punkt 6.3 har departementet lagt til grunn at det ikke skal være et vilkår for straffansvar at gjerningspersonen har forsett om å krenke fornærmede, eller at fornærmede rent faktisk oppfatter krenkelsen. Det skal heller ikke stilles krav om at bildene formidles «offentlig». Spørsmålet i dette punktet er hvordan gjerningsbeskrivelsen i ny § 267 a for øvrig skal utformes.

8.2 Hva slags materiale som skal vernes

8.2.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet gikk departementet inn for at ny § 267 a skal være begrenset til å gjelde befatning med «lyd- eller bildemateriale». Den overordnede begrunnelsen var at slikt materiale som regel vil være mer sensitivt enn for eksempel skriftlige eller muntlige meddelelser. Departementet viste til at formuleringen «lyd- eller bildemateriale» vil omfatte fotografiske bilder, herunder filmopptak, og lydopptak. Det ble imidlertid presisert at bestemmelsen ikke er ment avgrenset til faktiske opptak, slik at også manipulasjoner kan omfattes.

Departementet fremholdt at en slik avgrensning gir forutberegnelighet om hva slags materiale som er omfattet av straffansvaret. En mulig ulempe er at privatlivskrenkelser som ikke har tilknytning til slike formater, vil falle utenfor. Departementet viste imidlertid til at slike krenkelser etter omstendighetene kan rammes av straffeloven § 266 om hensynsløs atferd eller § 267 om krenkelse av privatlivets fred.

I høringsnotatet punkt 4.4 (side 25) drøftet departementet nærmere hvilke former for lyd- og bildemateriale som bør gis et særskilt vern mot spredning, og hvordan dette bør komme til uttrykk i straffebudet:

«I Stortingets anmodningsvedtak vises det til deling av bilder som har ‘avslørende, nedverdiggende eller krenkende karakter’, ved siden av ‘hevnporno’. Uttrykket ‘hevnporno’ omfatter neppe materiale av en annen karakter, men impliserer et bestemt motiv hos gjerningspersonen.

Straffebudet kan tenkes utformet slik at det verner materiale som er ‘avslørende’, ‘nedverdiggende’, ‘krenkende’, ‘intimt’ eller lignende. ‘Hevnporno’ er neppe nødvendig å nevne uttrykkelig, da spredning av intimt materiale vil være omfattet av de øvrige kriteriene. Dersom spredningen har skjedd med hensikt om å hevne seg på den avbildede, vil dette virke straffskjerpende. I utgangspunktet vil en oppregning av ulike karakteristikk kunne være egnet til å gi en tydelig avgrensning av straffansvaret.

For at straffansvaret skal bli tilstrekkelig omfattende vil det likevel være nødvendig med et nokså utfyllende beskrivelse. Dette kan tale for at det vil være hensiktsmessig å beskrive generelt hva slags materiale som skal ha et særskilt vern, for eksempel at det er ‘egnet til å krenke privatlivets fred’ dersom det spres eller uvedkommende gjør seg kjent med det. Å la grensen for det straffbare bero på en slik skjønnsmessig og konkret helhetsvurdering, er likevel ikke uproblematisk med tanke på de hensyn som ligger til grunn for lovkravet i Grunnloven § 96 og kan gi mindre forutberegnelighet. På den annen side vil heller ikke en lang oppregning av likeartede og til dels overlappende kriterier nødvendigvis gi klart uttrykk for hva slags bilder som rammes. Dersom det var tale om å ramme kun ‘nakenbilder’ eller ‘seksualiserte bilder’, kunne grensen vært beskrevet nokså skarpt, men straffansvaret er ment å rekke videre enn dette.»

På bakgrunn av denne drøftelsen foreslo departementet å utforme straffebudet slik at det verner lyd- og bildemateriale som er «særlig egnet til å krenke noens privatliv». Departementet frem-

holdt at et så skjønnsmessig vurderingstema forutsetter at bestemmelsen tolkes og anvendes med en viss varsomhet. Samtidig ble det pekt på at vurderingstemaet har klare fellestrekk med vurderingstemaet i straffeloven § 267, noe som kan bidra til å skape forutberegnelighet. Departementet understreket samtidig at det skal mer til før materialet er vernet av det nye straffebudet. Det må være tale om materiale av en slik karakter at det åpenbart ikke bør spres uten samtykke fra den avbildede. Som begrunnelse for den høyere terskelen ble det vist til at forslaget for øvrig er mer vidtgående enn straffeloven § 267, ved at det ikke kreves at handlingen er offentlig eller at gjerningspersonens forsett omfatter at fornærmede oppfatter krenkelsen. Sistnevnte kommer til uttrykk ved at det etter forslaget er tilstrekkelig at materialet er særlig «egnet» til å krenke noens privatliv.

I spesialmerknaene til forslaget (høringsnotatet punkt 5.2 side 39) ga departementet en nærmere beskrivelse av ulike former for lyd- og bildemateriale som vil være vernet av bestemmelsen. Det ble for det første vist til at straffebudet vil verne bilder som viser seksuelle overgrep, nakenbilder, bilder av intime kroppsdeler eller bilder som på andre måter seksualiserer den avbildede. For det andre ble det pekt på at bilder av nedverdiggende eller krenkende karakter vil omfattes, for eksempel bilder av noen som blir utsatt for vold eller ydmykelser eller bilder av noen som er skadet, syk, sterkt beruset eller i psykisk ubalanse. Departementet fremholdt at også bilder av personer i mer dagligdagse situasjoner kan ha en krenkende karakter, for eksempel hvis den avbildede sover, sitter på toalettet eller befinner seg i en annen situasjon hvor vedkommende lett kan henges ut eller latterliggjøres. Videre ble det uttalt at selv om den avbildedes atferd som sådan ikke er nedverdiggende, kan situasjonen for øvrig virke krenkende, for eksempel hvis bildet er tatt i hemmelighet og har karakter av overvåking.

Departementet uttalte at mer ordinære privatbilder, slik som portretter og ferie- og familiebilder, vil falle utenfor rammen for straffansvaret. Det samme gjelder bilder tatt i det offentlig rom eller i situasjoner som nevnt i åndsverkloven § 104 bokstav a til c, med mindre det er noe spesielt ved bildet som gjør det særlig egnet til å krenke den avbildede. Departementet fremholdt at det vil bero på de konkrete omstendighetene i hvilken grad den avbildede må kunne identifiseres for at materialet skal være vernet av straffebudet.

8.2.2 Høringsinstansenes syn

Det er få høringsinstanser som har hatt merknader til forslaget om at straffebudet skal avgrenses til å gjelde lyd- og bildemateriale. *Likestillings- og diskrimineringsombudet* støtter en slik avgrensning. *Medietilsynet* fremholder at det ikke er åpenbart ut fra ordlyden at «bildemateriale» også omfatter filmopptak, og foreslår derfor at ordlyden endres til «fotografiske bilder, film- eller lydmateriale». I tillegg mener *Medietilsynet* at det kan være grunn til å presisere i selve lovteksten at manipulert materiale etter omstendighetene også kan omfattes.

Når det gjelder det foreslåtte kriteriet «særlig egnet til å krenke noens privatliv», er synet blant høringsinstansene noe delt. *Amnesty International*, *Det nasjonale statsadvokatembetet*, *Dommerforeningen*, *Kripos*, *Krisesentersekretariatet*, *Norges Politilederslag*, *Politidirektoratet* og *Sør-Øst politidistrikt* stiller seg positive til forslaget.

Kripos påpeker at det er utfordrende å gi en tilstrekkelig vid, men samtidig konkret og forutsigbar angivelse av hvilke krenkelser som skal omfattes av straffebudet. *Kripos* gir imidlertid uttrykk for at formuleringen «særlig egnet til å krenke noens privatliv» treffer godt når denne sammenholdes med rettsstridsreservasjonen «uberettiget».

Stine Sofies Stiftelse har ikke innvendinger mot den foreslåtte formuleringen, forutsatt at straffebudet omfatter alle former for seksualisert materiale.

Selv om *Kripos* i utgangspunktet er positiv til forslaget, stiller høringsinstansen spørsmål ved at bestemmelsens virkeområde tilsynelatende avgrenses mot bilder tatt i det offentlige rom. *Kripos* viser til at bestemmelsen også er ment å ramme bilder av nedverdiggende eller krenkende karakter, slik som bilder av noen som er skadet, syk, sterkt beruset eller i psykisk ubalanse. Etter *Kripos*' syn vil spredning av slike bilder kunne være belastende uavhengig av om den avbildede befant seg på eller utenfor offentlig sted da bildene ble tatt.

Advokatforeningen, *Likestillings- og diskrimineringsombudet*, *Medietilsynet*, *Oslo statsadvokatembetet* og *Riksadvokaten* er på sin side kritiske til vurderingstemaet «særlig egnet til å krenke noens privatliv». Disse høringsinstansene viser til at kriteriet er for vidtgående og upresist, og at grensene for det straffbare bør klargjøres ytterligere hvis straffebudet skal få den ønskede pedagogiske og preventive effekten. For eksempel fremholder *Advokatforeningen*:

«Advokatforeningen vil påpeke at selv om lovformålet er legitimt, så fremstår en gjerningsbeskrivelse etter høringsutkastets linjer som meget vidtfavnende. Advokatforeningen vil minne om det forutberegnelighetshensyn som står sterkt i strafferetten, jf. legalitetsprinsippet i Grunnloven § 96. Riktignok har vi i straffeloven allerede bestemmelser til vern om privat sfæren, fremfor alt §§ 266 og 267. Men som nevnt er det tale om bestemmelser med et mer avgrenset anvendelsesområde enn det departementet nå foreslår.»

Advokatforeningen mener at det bør være mulig å ivareta formålet med forslaget innenfor en mer presist angitt gjerningsbeskrivelse. Foreningen viser til at inspirasjon kan hentes fra Sveriges sammenlignbare regulering, i tillegg til at Stortingets anmodningsvedtak inneholder kriterier som kan være egnet til å gi straffebudet et mer håndterbart innhold. Hvis straffebudet ikke gis en mer presis gjerningsbeskrivelse, vil det etter Advokatforeningens syn kunne oppstå en uklar grensdragning mot deling av bilder innenfor en privat krets som i dag synes alminnelig akseptert, slik som festbilder. I slike sammenhenger vil man nok et stykke på vei uansett måtte utelukke straffansvar under henvisning til eksplisitt eller implisitt samtykke, eventuelt under henvisning til rettsstridsreservasjonen. Advokatforeningen er likevel betenkt over et så vidt formulert straffebud som departementet går inn for.

Oslo statsadvokatembeter uttaler at forståelsen av hva som utgjør en særlig krenkelse av noens privatliv, vil variere mellom ulike miljøer og mellom ungdom og voksne. Kriteriet gir derfor liten veiledning om hvor grensen for det straffbare går. Oslo statsadvokatembeter mener at tolknings tvilen kan begrenses ved at lovteksten inneholder en oppramsing av hva slags materiale som *kan* utgjøre en slik krenkelse, uten at oppramsingen er ment å være uttømmende. Ved avgjørelsen av om grensene i straffebudet er overtrådt, bør det særlig legges vekt på om den avbildede lett lar seg identifisere, om materialet er av seksuell karakter, om intime kroppsdeler er avbildet, om materialet har karakter av mobbing samt om det viser personer i psykisk ubalanse eller personer som er alvorlig skadet.

Medietilsynet er enig med departementet i at det nye straffebudet ikke bør være begrenset til å gjelde nakenbilder eller seksualiserte bilder. Tilsynet mener likevel at det kan være uklart hva som vil omfattes av begrepet «krenkelse» utover slike bilder, og at dette bør klargjøres ytterligere i

proposisjonen. Blant annet mener tilsynet det er uklart om etnisitet og religiøs tilknytning kan være momenter som kan vektlegges ved vurderingen av om materialet er særlig egnet til å krenke noens privatliv.

Både *Riksadvokaten* og *Medietilsynet* peker på at uttrykket «hevnporno» er lite treffende, og bør unngås i det videre lovarbeidet. Medietilsynet viser til at uttrykket i de fleste tilfeller gir en uriktig beskrivelse både av materialet det er tale om, og av den aktiviteten som utøves. I praksis blir uttrykket brukt når intime bilder spres for å hevne seg på og skade en annen person. Ofte er bildet tatt av personer i et tillitsforhold, og bildene deles vanligvis etter at den ene parten har avsluttet forholdet. Det er grunn til å tro at de fleste bilder som blir omtalt som «hevnporno», ikke vil bli ansett som pornografi i straffelovens forstand. Videre er ikke innholdet («porno») i seg selv en hevneaktivitet – det er selve delingen som er hevneaktiviteten.

8.2.3 Departementets vurdering

Departementet opprettholder forslaget om at ny § 267 a skal være begrenset til å gjelde lyd- eller bildemateriale, og viser i hovedsak til begrunnelsen i høringsnotatet. Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger mot departementets forslag på dette punkt. Som påpekt i høringsnotatet vil privatlivskrenkelser som ikke har tilknytning til slike formater, for eksempel skriftlige eller muntlige meddelelser, etter omstendighetene kunne rammes av straffeloven §§ 266 eller 267.

Departementet er imidlertid enig med *Medietilsynet* i at det med fordel kan fremgå tydeligere av ordlyden at også filmopptak rammes. Departementet går derfor inn for å endre ordlyden til «bilde, film eller lydopptak». I samsvar med forslaget i høringsnotatet vil formuleringen omfatte *fotografiske* bilder og filmer. Animasjoner og lignende vil dermed falle utenfor. Det må imidlertid ikke være tale om reelle bilder eller opptak, slik at manipulasjoner etter omstendighetene også kan omfattes. Departementet kan ikke se at det er behov for å presisere dette uttrykkelig i lovteksten, slik *Medietilsynet* tar til orde for.

Departementet fastholder det overordnede synspunktet om at ny § 267 a bør avgrenses til å gjelde lyd- og bildemateriale som er av en slik karakter at det åpenbart ikke bør spres uten samtykke fra den avbildede. En slik avgrensning av straffansvaret må ses i lys av at straffebudet for øvrig er nokså vidtfavnende, ved at det ikke stilles krav om at fornærmede faktisk oppfatter

krenkelsen, eller at materialet formidles offentlig.

Spørsmålet er imidlertid hvordan denne avgrensningen bør komme til uttrykk i lovteksten. Flertallet av høringsinstansene har stilt seg bak forslaget om at straffebudet skal verne lyd- eller bildemateriale som er «særlig egnet til å krenke noens privatliv». Det er likevel flere høringsinstanser som har pekt på at kriteriet er for vidtgående og upresist, og at det gir for lite veiledning om hvor grensene for det straffbare går.

Både Grunnloven § 96 første ledd og EMK artikkel 7 nr. 1 stiller krav til utformingen av straffebud. I HR-2020-955-A avsnitt 22 uttrykkes dette slik at en bestemmelse som skal danne grunnlag for straffansvar, må «være så klar at det i de fleste tilfeller ikke vil være tvil om en handling rammes av regelen». Ny § 267 a må derfor utformes slik at det kommer tilstrekkelig klart frem hva slags lyd- og bildemateriale som er vernet av bestemmelsen, og som det derfor er straffbart å dele. Samtidig bør ikke bestemmelsen gis en for kasuistisk utforming, fordi dette skaper en risiko for at uforutsette klanderverdige handlinger ikke kan møtes med straff.

I lys av høringen har departementet kommet til at det bør gis en noe mer pedagogisk og presis beskrivelse av hva slags materiale som skal vernes av ny § 267 a. Dette har dels sammenheng med de hensynene som ligger grunn for lovskravet i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7, men også at hovedformålet med lovendringen er å få en tydelig strafferettslig regulering av uberettiget bildedeling som kan virke opplysende og preventivt.

Departementet har vurdert flere forskjellige alternativer, herunder et straffebud basert på den sammenlignbare svenske bestemmelsen og en utforming bygget på de kriterier som er listet opp i Stortingets anmodningsvedtak nr. 532. Departementet har imidlertid falt ned på en utforming som er inspirert av Oslo statsadvokatembeters innspill i høringen, men som samtidig inneholder elementer av den svenske løsningen.

Departementet foreslår at straffebudet utformes slik at det verner bilder, filmer og lydopptak av «krenkende eller åpenbart privat karakter». Ordlyden avviker noe fra forslaget i høringsnotatet, men er kun ment å innebære en språklig forenkling. Hensikten er fortsatt å verne lyd- og bildemateriale som er av en slik karakter at det åpenbart vil være en alvorlig krenkelse dersom det deles med andre uten samtykke fra den avbildede. Terskelen er altså ment å være høyere enn etter straffeloven § 267, som kun krever at mate-

rialet har «en viss grad av sensitivitet», jf. punkt 3.3. Departementet understreker at det må anvendes en *objektiv norm* ved vurderingen av om lyd- eller bildematerialet er av «krenkende eller åpenbart privat karakter». Dette innebærer at det ikke har betydning om den avbildede selv opplever materialet som krenkende, dersom det etter en objektiv vurdering ikke er av en slik karakter.

Av hensyn til klarhet og forutberegnelighet foreslår departementet i tillegg en oppramsing av ulike typer lyd- og bildemateriale som vil være av «krenkende eller åpenbart privat karakter», uten at oppramsingen er ment å være uttømmende. Oppstillingen omfatter for det første lyd- eller bildemateriale av noens seksuelliv eller intime kroppsdeler. Dette alternativet dekker alle former for seksualisert materiale, i tillegg til nakenbilder, bilder av kjønnsorganer og lignende. For det andre omfatter oppstillingen lyd- eller bildemateriale av noen som blir utsatt for vold eller andre ydmykelses. Eksempler på andre ydmykelses kan blant annet være at den avbildede blir urinert på, spyttet på eller lignende. For det tredje foreslår departementet å nevne lyd- og bildemateriale av noen som befinner seg i en svært sårbar eller utsatt situasjon. Dette alternativet kan blant annet dekke lyd- eller bildemateriale av noen som har vært utsatt for en alvorlig ulykke, noen som forsøker å ta sitt eget liv, eller noen som er sterkt beruset eller i psykisk ubalanse.

Etter departementets syn vil en slik utforming være tilstrekkelig generell, samtidig som de opplistede eksemplene gir et tydeligere inntrykk av hva slags materiale som er vernet.

Stortinget har i anmodningsvedtak nr. 532 bedt regjeringen om å utarbeide et lovforslag «som eksplisitt forbyr hevnporno». Som Riksadvokaten og Medietilsynet peker på i sine høringsuttalelser, er «hevnporno» språklig sett et lite treffende uttrykk, som det kan være grunn til å unngå i selve lovteksten. Den foreslåtte ordlyden vil imidlertid klart dekke tilfeller der seksualisert materiale deles med formål om å ta hevn på eller skade en ekskjæreste eller lignende. Videre kan det virke straffskjerpene hvis spredningen av materialet er motivert av hevn eller innebærer et tillitsbrudd, se nærmere om dette i punkt 9.3 nedenfor.

Under høringen har Kripos stilt spørsmål ved at straffebudet tilsynelatende foreslås avgrenset mot bilder tatt i det offentlige rom. Departementet vil påpeke at meningen ikke har vært å foreta en generell avgrensning mot bilder tatt i det offentlige rom – det styrende skal i alle tilfeller være om

materialet er av «krenkende eller åpenbart privat karakter». En annen sak er at det gjennomgående nok skal mer til før bilder tatt i det offentlige rom vil oppfylle dette vilkåret. Uberettiget deling av bilder eller filmopptak av for eksempel en voldshendelse eller noen som er utsatt for en alvorlig ulykke, vil imidlertid rammes av bestemmelsen uavhengig av om det er tatt på offentlig eller privat sted.

At lyd- eller bildematerialet må være av krenkende eller åpenbart privat karakter, er ment å markere at det ikke stilles krav om at den avbildede rent faktisk krenkes av handlingen, eller om at dette omfattes av gjerningspersonens forsett, jf. punkt 6.3.

Når det gjelder betydningen av om den avbildede kan identifiseres eller ikke, vises det til punkt 8.4.3 nedenfor.

8.3 Særlig om vern av døde personer

I *høringsnotatet* tok ikke departementet uttrykkelig stilling til om straffebudet skal være begrenset til å verne mot spredning av bilder som viser levende personer.

I *høringen* har *Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS* reist spørsmål om straffebudet også er ment å omfatte bilder av døde personer. Høringsinstansen vil sterkt anbefale at også bilder av døde personer omfattes, og viser til at døde personer er vernet av det sammenlignbare straffebudet i Danmark.

Departementet bemerker at det har vært noe usikkert om straffeloven § 267 om krenkelse av privatlivets fred også kan beskytte avdøde, jf. blant annet Matningsdal: *Straffeloven, De straffbare handlingene, Kommentaarutgave* (1. utgave, Oslo 2017) side 543, som samtidig tar til orde for at vernet også bør gjelde i et slikt tilfelle. Etter ny § 267 a skal det ikke være et vilkår for straff at den avbildede oppfatter krenkelsen eller at dette omfattes av gjerningspersonens forsett. Departementet legger til grunn at dette innebærer at bestemmelsen i prinsippet også kan ramme deling av bilder som viser døde personer. Et eksempel kan være deling av et filmopptak som viser et drap eller noen som tar sitt eget liv. Departementet finner samtidig grunn til å understreke at vurderingen av om materialet er av krenkende eller åpenbart privat karakter, kan påvirkes av at den avbildede er død, jf. punkt 8.2.3 foran. I den forbindelse vil det blant annet være relevant å se hen til hvor lang tid som har gått siden dødsfallet.

8.4 Betydningen av samtykke og av om handlingen er «uberettiget»

8.4.1 Forslaget i høringsnotatet

I *høringsnotatet* uttalte departementet at deling av krenkende bilder normalt vil være klanderverdig – særlig dersom det innebærer fare for videre spredning. Det ble likevel fremholdt at det kan være tilfeller som ikke bør være straffbare, for eksempel dersom den avbildede har samtykket til handlingen. Departementet antok at det også bør avgrenses mot mindre klanderverdig atferd eller handlinger som ikke innebærer noen reell fare for spredning. Selv om en slik avgrensning kan følge av at enhver straffebestemmelse må tolkes i lys av den alminnelige rettsstridsreservasjonen, vurderte departementet det som ønskelig med en uttrykkelig rettsstridsreservasjon i straffebudet. I forslaget til ny § 267 a ble derfor uttrykket «uberettiget» tatt inn i lovteksten. Uttrykket var ment å avgrense mot tilfeller der det foreligger privattrettslig avtale eller annet samtykke, og mot handlinger som er mindre klanderverdige, eller hvor det er liten fare for at den avbildedes privatliv vil krenkes. Departementet la videre til grunn at reservasjonen kan være aktuell dersom handlingen unntaksvis er vernet av ytringsfriheten, for eksempel fordi delingen har en legitim allmenn interesse.

I *høringsnotatet* vurderte departementet også et eget vilkår om at delingen må ha skjedd uten samtykke. I utgangspunktet antok departementet at samtykkekravet fanges opp av kravet om at handlingen må være «uberettiget». Siden samtykke er sentralt for om handlingen er straffbar, ble det likevel uttalt at det av pedagogiske hensyn kan være grunn til å innta et eget vilkår om dette.

8.4.2 Høringsinstansenes syn

Det nasjonale statsadvokatembetet, Kripos, Medietilsynet og Politidirektoratet støtter forslaget om at straffansvaret begrenses ved en rettsstridsreservasjon om at handlingen må være «uberettiget». *Politidirektoratet* påpeker samtidig at «uberettiget» er et utpreget juridisk uttrykk som det kan være utfordrende for publikum å forstå. *Barneombudet* gir uttrykk for enkelte betenkeligheter knyttet til rettsstridsreservasjonen:

«Vi stiller spørsmålsteget ved om de tilfellene som nevnt i punkt 5.7 som skal fanges opp av 'uberettiget' blir for uforutsigbare og at dette

ikke vil være en tilstrekkelig sikkerhetsventil for de mindre klanderverdige tilfellene.»

Både *Norsk rikskringkasting (NRK)* og *Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening* understreker betydningen av mediens sterke rettslige vern mot inngrep i retten til å formidle, dokumentere og innhente opplysninger. Begge høringsinstansene trekker også frem viktigheten av å tilrettelegge for at kilder som sitter på informasjon av allmenn interesse, bringer dette videre til mediene. NRK oppsummerer sitt høringsinnspill slik:

«NRK har forståelse for ønsket om å innføre en straffebestemmelse som rammer uberettiget befatning med materiale som er egnet til å krenke privatlivet til enkeltpersoner. Vår alvorlige innvending er, som beskrevet ovenfor, at forslaget til ny lovbestemmelse er for vidtrekkende. Bestemmelsen vil etter sin ordlyd gjøre en rekke handlinger knyttet til slikt materiale straffbart, herunder mediens innhenting av dokumentasjon og fotografering/opptak fra åsteder og andre hendelser som kan ha allmenn interesse.

For kunne oppfylle sin samfunnsrolle er mediene avhengig av å motta informasjon fra øyevitner og kilder som sitter på dokumentasjon og materiale som avdekker lovbrudd og andre alvorlige forhold. Dersom kildenes befatning med slikt lyd- og bildemateriale gjøres straffbart, vil forslaget begrense mediens tilgang til informasjon av allmenn interesse. Det er en alvorlig konsekvens som igjen rammer allmenheten og dens rett til å motta opplysninger av betydning fra media.

Det er videre en klar risiko for at praktiseringen av en slik bestemmelse vil kunne føre til innstramning av pressens handlerom og ha en nedkjølende effekt på mediens tilgang til informasjon som kan ha allmenn interesse.»

I høringsinnspillene fra pressen er det særlig alternativene «fremstiller» og «anskaffer» som trekkes frem som problematiske, men det vises også til at alternativet «gjør tilgjengelig for en annen» etter sin ordlyd kan ramme journalistisk virksomhet som ikke er kriminalisert i dag. NRK gir som eksempel situasjonen hvor privatlivskrenkende materiale deles internt i en redaksjon i forbindelse med arbeidet med saker av allmenn interesse. Slik deling – til for eksempel redaktører, vaksjefer og i enkelte tilfeller også mediens egne advokater – vil kunne være en nødvendig

del av den redaksjonelle vurderingen som foretas av saken.

Selv om formuleringen «uberettiget» rettslig sett innebærer at straffebudet må tolkes i tråd med ytringsfriheten, vil en slik generell rettsstridsreservasjon etter disse høringsinstansenes syn ikke være tilstrekkelig for å hensynta mediens vern mot inngrep i retten til å formidle, dokumentere og innhente opplysninger. I stedet etterlyses det et uttrykkelig unntak som sikrer mediens tilgang til krenkende lyd- og bildemateriale. *Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening* uttaler:

«En rettslig vurdering av hva som er 'berettiget' krever solid innsikt i rettspraksis fra EMD og Høyesterett på dette området. Man kan ikke forvente at innsatsleder på et ulykkessted, en medpasient på en psykiatrisk institusjon eller en medelev som ønsker å dokumentere vold i skolegården, kan gjøre denne type vurderinger. Dermed vil man få en usikkerhet som i seg selv virker lammende på de som skal vurdere om det er greit å ta bilder eller filme. Dette alene fører til at samfunnet mister viktig informasjon. Vi vil også minne om at et hovedformål med endringene var å gjøre loven tydeligere. Det må gjelde i begge retninger, både det som er lov, og det som ikke er lov. Mediens tilgang til denne type materiale må vernes gjennom eksplisitte unntak i de enkelte lovbestemmelser.»

Høringsinstansene har delt seg når det gjelder spørsmålet om å innta et eget vilkår om mangel på samtykke. Det synes å være enighet blant høringsinstansene om at formuleringen «uberettiget» tar høyde for situasjonen hvor delingen har skjedd med den avbildedes samtykke. *Kripos* og *Medietilsynet* trekker likevel frem at preventive og pedagogiske hensyn kan tale for å la det fremgå eksplisitt av lovteksten at spredningen må skje uten samtykke for å være omfattet av bestemmelsen. *Kripos* fremholder:

«Kripos' erfaring i forbindelse med etterforskning og irettføring av Snapchat-sakene viser at hovedproblemstillingen i denne type saker vil kunne være om de avbildede har samtykket eller ikke til delingen / spredningen. Innenfor visse bildedelingsmiljø opplever vi en utbredt holdning at de avbildede tillegges å ha avgitt en form for implisitt samtykke til videre deling. Dette fordi bildene opprinnelig har blitt delt frivillig med venner, kjærester eller lignende. Slike erfaringer underbygger at det vil kunne gi en

preventiv effekt å innta i bestemmelsens ordlyd at et manglende 'samtykke' vil kunne innebære at handlingen blir å anse som uberettiget.»

Medietilsynet uttaler at det er viktig å inkludere samtykkevilkåret i lovteksten for å få en klar og tydelig gjerningsbeskrivelse:

«Medietilsynet tiltrer videre departementets vurderinger rundt betydningen av samtykke og vilkåret om at handlingen må være uberettiget før det foreligger en overtredelse [...] Tilsynet ønsker imidlertid å presisere at de pedagogiske hensyn som ligger til grunn for endringsforslaget tilsier at det bør fremgå eksplisitt av lovteksten at spredningen må skje uten samtykke for å være omfattet av bestemmelsen, jf. klammeparentesen i forslaget til ny § 267 a. Etter tilsynets vurdering er formuleringen 'og uten samtykke' et viktig moment å inkludere i lovteksten for å få en klar og tydelig gjerningsbeskrivelse.»

Dommerforeningen, Politihøgskolen, Riksadvokaten og Sør-Øst politidistrikt fremmer det syn at å innta kriterier som er unødvendige i en lovtekst, kan gi opphav til misforståelser om hva lovgiver har ment. *Riksadvokaten* legger vekt på at bestemmelsen blant annet retter seg mot unge:

«For det første er riksadvokaten usikker på behovet for å ha med 'og uten samtykke'. Formuleringen 'uberettiget' omfatter etter vårt syn det manglende samtykke. Bestemmelsen skal blant annet rette seg til unge, og spesielt i dette perspektiv bør lovteksten være så klar som mulig. Ved siden av 'uberettiget' er passusen 'og uten samtykke' ikke egnet til å klargjøre.»

Politihøgskolen gir uttrykk for lignende synspunkter og påpeker at formuleringen kan virke forvirrende:

«Etter vårt syn kan passusen 'og uten samtykke', som departementet har satt i klammer, virke forvirrende ved at brukerne kan forledes til å tro at enhver form for 'samtykke' vil gjøre fotograferingen berettiget. Vi foreslår derfor at denne passusen ikke tas med i forslaget til lovtekst.»

8.4.3 Departementets vurdering

Departementet fastholder at det er behov for en uttrykkelig rettsstridsreservasjon i ny § 267 a.

Etter departementets syn er uttrykket «uberettiget» egnet til å fange opp de tilfellene som isolert sett faller inn under ordlyden i bestemmelsen, men som likevel ikke bør være straffbare. Det mest praktiske eksemplet vil være tilfeller hvor det foreligger privatrettslig avtale eller annet samtykke.

Spørsmålet om handlingen er berettiget som følge av samtykke, kan være aktuelt i mange ulike situasjoner. Det vil kunne være tale om bilder tatt i kommersielle sammenhenger hvor den avbildede har mottatt lønn eller annen godtgjørelse i forbindelse med modelloppdrag, filmminnspilling eller kunstfoto, eller for den saks skyld produksjon av pornografi. I slike situasjoner vil den avbildede også kunne ha samtykket til offentliggjøring eller annen spredning av materialet.

I private sammenhenger kan det tenkes at noen lar seg avbilde eller filme av en kjæreste eller en annen festdeltaker, eller sender bilder av seg selv til en kjæreste. Dersom det foreligger omstendigheter som utelukker et reelt samtykke, for eksempel at den avbildede var sterkt beruset eller av andre grunner ute av stand til å forstå hva samtykket gikk ut på, kan gjerningspersonen ikke bygge rett på et slikt samtykke. Tilsvarende gjelder dersom fornærmende er utsatt for tvang, trusler, utnyttelse eller forledelse. Den som for eksempel har utgitt seg for å være en annen, og dermed har forledet fornærmede til å dele bilder av seg selv, kan ikke bygge rett på et slikt samtykke. Selv om den avbildede skulle være klar over at noen tar bilde og ikke griper inn mot dette, kan fotografen ikke uten videre legge til grunn at vedkommende samtykker. Dette må bero på en konkret vurdering av situasjonen.

Videre må rekkevidden av et eventuelt samtykke fastlegges. Selv om fornærmede måtte ha samtykket i at lyd- eller bildemateriale fremstilles, eller selv har delt slikt materiale med noen, vil det ikke uten videre foreligge samtykke til å gjøre materialet tilgjengelig for andre. Hvorvidt en person som publiserer bilder av seg selv, for eksempel på en åpen side på Internett eller på en sosial medieplattform hvor flere har tilgang, har samtykket til at bildet spres videre, må bero på de nærmere omstendigheter.

Et samtykke til at et bilde kan deles med andre, må i utgangspunktet kunne trekkes tilbake med virkning fremover i tid. Dette vil likevel bero på en tolkning av det opprinnelige samtykket og av om det inngikk i en gjensidig bebyrdende avtale. Dersom den avbildede har latt seg fotografere i en kommersiell sammenheng mot vederlag, bør eventuelle overskridelser av avtalen eller

spørsmål om samtykket kan trekkes tilbake, håndteres privatrettslig som spørsmål om avtalebrudd, brudd på åndsverkloven eller avtalesensur etter avtaleloven §§ 33 og 36.

Når det gjelder spørsmålet om «uten samtykke» bør tas inn som et eget vilkår i bestemmelsen, har høringsinstansene delt seg omtrent på midten. Innspillene viser at det er forskjellige syn på hvilken formulering som best ivaretar hensynet til en klar og tydelig gjerningsbeskrivelse. Departementet legger avgjørende vekt på at lovteksten bør være så enkel som mulig, og at den bør utformes slik at misforståelser i størst mulig grad unngås. Departementet er enig med Riksadvokaten i at et eget vilkår om «uten samtykke» ikke er særlig godt egnet til å klargjøre ved siden av vilkåret «uberettiget».

Utover samtykkesituasjonen antar departementet at rettsstridsreservasjonen for det første vil komme til anvendelse ved mindre klanderverdige overtredelser, for eksempel der materialet gjøres tilgjengelig uten at det samtidig oppstår noen reell fare for videre spredning. Men også en slik deling vil kunne være uberettiget, for eksempel dersom et nakenbilde eller en sexfilm blir vist til kolleger på en arbeidsplass eller til venner i et ungdomsmiljø i et slikt omfang at det lett kan begynne å gå rykter som den avbildede etter hvert får kunnskap om. Et typisk eksempel på en situasjon som vil kunne falle utenfor straffansvaret, vil være der et bilde eller en film som isolert sett er av krenkende karakter, er vist til et begrenset antall personer utenfor den avbildedes omgangskrets uten at disse gis rådighet over materialet.

Rettsstridsreservasjonen vil også kunne være aktuell dersom delingen av lyd- eller bildematerialet er vernet av ytringsfriheten, herunder fordi publiseringen har en legitim allmenn interesse. Det kan for eksempel tenkes at materialet avdekker at en offentlig person begår overgrep, eller at en tjenesteperson misbruker offentlig myndighet. Departementet understreker samtidig at forslaget i proposisjonen her i første rekke tar sikte på å ramme deling av særlig private bilder hvor vernet av privatlivet i EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102 står sterkt, og hvor spredningen skjer uten noen legitim allmenn interesse. Slik spredning er bare i begrenset grad vernet av ytringsfriheten, se punkt 4.

På bakgrunn av høringsinnspillene fra NRK og Norsk presseforbund, Norsk journalistlag og Norsk redaktørforening har departementet vurdert om det er behov for et særskilt unntak for pressens befatning med krenkende bilder. Pressen nyter et særlig sterkt vern når det gjelder å bringe

frem korrekt informasjon i saker av allmenn interesse, se punkt 4 foran. Et unntak for tilfeller der avbildningen har aktuell og allmenn interesse, finnes blant annet i åndsverkloven § 104 første ledd bokstav a. Departementet foreslår å begrense straffebudets rekkevidde sammenlignet med forslaget i høringsnotatet, slik at det ikke rammer fremstilling og anskaffelse av krenkende bilder, se punkt 8.6.1 og 8.6.2 nedenfor. Siden de fleste av pressens innvendinger var knyttet til disse handlingsalternativene, har departementet falt ned på at det ikke er nødvendig med et uttrykkelig unntak for medienes befatning med krenkende lyd- og bildemateriale.

Selv om det ikke foreslås et særskilt unntak for pressen i lovteksten, finner departementet grunn til å understreke at viderefremming til pressen av lyd- og bildemateriale som kan ha allmenn interesse, ikke vil være straffbart etter ny § 267 a. Heller ikke deling internt i en redaksjon i forbindelse med arbeid med saker av allmenn interesse vil være ulovlig, såfremt delingen har skjedd i tråd med de presseetiske retningslinjene for håndtering av slikt materiale. I likhet med det som er tilfellet for dagens bestemmelser, vil naturligvis heller ikke pressens publisering av materiale som har legitim allmenn interesse, være straffbar.

At handlingen må være «uberettiget», innebærer at straffebudet først og fremst verner identifiserbare enkeltpersoner. Hvorvidt en avbildet person skal anses som identifiserbar, må i utgangspunktet avgjøres etter en vurdering av det aktuelle materialet. Det kan likevel tenkes situasjoner hvor den avbildede ikke kan identifiseres basert på en isolert vurdering av materialet, men hvor vedkommende likevel bør anses som identifiserbar når bildet ses i sin kontekst. Et eksempel kan være et nakenbilde som spres i et ungdomsmiljø, hvor det strengt tatt ikke er mulig å identifisere den avbildede personen, men hvor «alle vet» hvem som er avbildet. Et annet praktisk eksempel kan være at et nakenbilde spres sammen med andre personbilder som identifiserer vedkommende.

8.5 Hvilke former for deling bør være straffbare?

8.5.1 Innledning

I Stortingets anmodningsvedtak nr. 532 bes regjeringen utarbeide et lovforslag som retter seg mot å «dele eller på annen måte offentliggjøre» krenkende bilder. Med «dele» siktes det antakelig primært til at bildene sendes til andre via mobiltele-

fon eller e-post, legges ut på ulike sosiale medier eller brukerfora eller på annen måte publiseres på Internett.

Spørsmålet i dette punktet er om det bør gjelde noen begrensninger for hva slags deling som skal rammes av straffebudet. Det kan tenkes ulike former for deling som ikke innebærer fare for utstrakt spredning av selve bildematerialet.

8.5.2 Skal straffebudet være avgrenset til deling ved bruk av bestemte former for teknologi?

I *høringsnotatet* foreslo departementet at ny § 267 a ikke skal være avgrenset til deling av bilder ved bruk av bestemte former for teknologi.

Departementet viste til at digitale formater er egnet for massespredning på en helt annen måte enn trykte fotografier eller analoge filmopptak, noe som kan tale for å begrense straffansvaret til deling ved bruk av en teknologi som kjennetegnes av en slik fare for massespredning. For eksempel kunne straffansvaret begrenses til deling som skjer ved bruk av «datasystem». Et slikt vilkår ville ramme deling ved bruk av både Internett og telenettet, samt dataoverføring som måtte skje via en kabel eller trådløs forbindelse mellom to eller flere datamaskiner. Deling av for eksempel trykte fotografier eller filmopptak i analoge formater ville falt utenfor.

I *høringsnotatet* stilte departementet spørsmål ved om slike begrensninger er nødvendige. I dag tas de aller fleste bilder med et mobilkamera eller annet digitalkamera. Bildene lagres på datamaskiner, mobiltelefoner eller i nettbaserte lagrings-tjenester. Det ble vist til at det neppe er noe praktisk behov for å unnta trykte bilder og andre analoge lagringsmedier, selv om det i prinsippet kan argumenteres for en slik begrensning i straffansvaret.

I *høringsnotatet* ble det også vist til at en løsning hvor fysisk overlevering ikke er straffbart, vil kunne åpne for uønsket omgåelse av straffansvaret, for eksempel ved at fysisk overlevering brukes til å forberede en senere spredning ved bruk av elektronisk kommunikasjon. Departementet påpekte at selv om en slik omgåelse neppe er særlig praktisk, kunne den tenkes å være aktuell for organiserte bildedelingsmiljøer.

Samtlige av *høringsinstansene* som har uttalt seg, støtter forslaget om at straffebudet ikke skal være avgrenset til deling ved bruk av bestemte former for teknologi. Dette gjelder *Advokatforeningen*, *Kripos*, *Krisesentersekretariatet*, *Medietilsynet*, *Politidirektoratet* og *Stine Sofies Stiftelse*. Flere

av *høringsinstansene* trekker frem at den teknologiske utviklingen og stadig endrede fremgangsmåter for hvordan denne typen kriminalitet begås, gjør det nødvendig med en teknologinøytral utforming. For eksempel uttaler *Medietilsynet*:

«Ulike måter å både produsere – og viderefremidle bilder på, er i konstant utvikling. Deep Fakes, Deep Video Portraits og lignende tjenester har forenklet bildemanipulasjon (både fotografiske bilder og levende bilder), slik at man kan ta et bilde av en persons ansikt og få det plassert på en annen persons kropp, for eksempel på en skuespiller i en erotisk film. For å kunne ta høyde for fremtidig utvikling, er det etter Medietilsynets vurdering vesentlig at en bestemmelse som dette ikke er teknologispesifikk. Tilsynet mener derfor det er en riktig vurdering at straffeansvaret ikke avgrenses etter hvilken teknologi som er benyttet i forbindelse med befatningen av særlig privatlivskrenkende bilder».

Kripos og *Politidirektoratet* påpeker også at rettsstridsreservasjonen vil fungere som en sikkerhetsventil der delingen foregår på en måte som faller utenfor de tilfeller som bestemmelsen er ment å rette seg mot.

Departementet opprettholder synspunktet i *høringsnotatet* om at straffansvaret ikke bør avgrenses til deling som skjer ved bruk av bestemte former for teknologi. I lys av at teknologien som brukes til deling av bilder og annet materiale er i stadig utvikling, anser departementet det som viktig at straffebudet utformes på en slik måte at gjerningsbeskrivelsen også dekker deling ved bruk av teknologi som ennå ikke er kjent. Det avgjørende bør være at deling har funnet sted, ikke hvilken teknologi som er benyttet.

En teknologinøytral utforming innebærer at straffebudet også vil ramme deling av for eksempel trykte fotografier eller filmopptak i analoge formater. Til tross for at slike formater ikke er egnet for massespredning på samme måte som digitale formater, ser departementet ikke behov for å begrense gjerningsbeskrivelsen mot slik deling. Som påpekt i *høringsnotatet* tas de aller fleste bilder i dag med et mobilkamera eller annet digitalkamera, og bildene lagres på datamaskiner, mobiltelefoner eller i nettbaserte lagrings-tjenester. Deling av trykte bilder og materiale lagret på andre analoge lagringsmedier er derfor neppe spesielt utbredt. I likhet med *Kripos* og *Politidirektoratet* legger departementet til grunn at rettsstridsreservasjonen etter forholdene vil

kunne fungere som en sikkerhetsventil i tilfeller hvor delingen er skjedd på en måte som skaper liten risiko for videre spredning, se punkt 8.4.3.

8.5.3 Skal det kreves at mottakeren gis rådighet over materialet?

Forslaget i *høringsnotatet* var utformet slik at det rammet den som «gjør tilgjengelig for en annen» privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale. I *høringsnotatet* ble det presisert at vilkåret ikke forutsetter at mottakeren får rådighet over materialet.

I *høringsnotatet* ble det fremhevet at fare for videre spredning av materialet først oppstår når det deles på en måte som gir mottakeren slik rådighet over materialet at det kan deles videre. Departementet mente likevel at et vilkår om at mottakeren gis rådighet over materialet ville være uheldig, særlig med tanke på deling som skjer ved bruk av elektronisk kommunikasjon. Departementet viste blant annet til at funksjoner i enkelte programmer og plattformer som er ment å hindre at mottakeren lagrer mottatt materiale, kan omgåes ved at mottakeren bruker egnet programvare eller fotograferer skjermen som materialet vises på.

Det ble samtidig løftet frem som betenkelig at en slik utforming etter sin ordlyd kunne ramme tilfeller der et bilde fysisk blir forevist noen på en skjerm eller i en papirutskrift, noe som ikke innebærer fare for videre spredning av selve materialet. Departementet mente likevel at også en ren fremvisning etter omstendighetene kan medføre en alvorlig privatlivskrenkelse og være klanderverdigg, selv om visningen skjer overfor et fåtall personer og gjerningspersonen ikke hadde forsett om å krenke fornærmede. Som eksempel ble det vist til en situasjon hvor et nakenbilde eller en sexfilm vises til kollegaer på en arbeidsplass eller til venner i et ungdomsmiljø, og det begynner å gå rykter om dette som den avbildede etter hvert får kunnskap om.

Det er kun et begrenset antall *høringsinstanser* som uttrykkelig uttaler seg om det bør kreves at mottakeren gis rådighet over bildematerialet. *Stine Sofies Stiftelse* stiller seg bak forslaget i *høringsnotatet*, og peker på at det i dag finnes en rekke programvarer som åpner for å omgå straffansvar dersom det stilles vilkår om at mottakeren gis rådighet over bildematerialet. Også *Medietilsynet* er enig i at det bør være tilstrekkelig at materialet gjøres tilgjengelig for andre. Samtidig etter-

spør tilsynet en klargjøring av terskelen for når noe er tilgjengeliggjort:

«Medietilsynet er enig i at det bør være tilstrekkelig at materialet gjøres 'tilgjengelig' for andre, og at det ikke er nødvendig at mottakeren får rådighet over materialet (jf. *høringsnotatet* pkt. 4.6.3). I *høringsnotatet* brukes også begrepet 'formidle' i denne sammenheng (se pkt. 4.6.3 og pkt. 5.3). Slik tilsynet ser det, kan det imidlertid være uklart hva som ligger i 'formidle', og hvor grensen går. Når har man bare 'vist' noen et bilde, og når er det tilgjengeliggjort/formidlet? Denne grensegangen kan være vanskelig å få tak på, særlig for barn og unge. Det kan derfor være hensiktsmessig om grensegangen konkretiseres eller tydeliggjøres i lovproposisjonen.»

Departementet fastholder forslaget om at straffansvaret etter ny § 267 a ikke skal være betinget av at mottakeren får rådighet over materialet. Departementet legger særlig vekt på at et vilkår om at mottakeren gis rådighet over bildematerialet, vil medføre en fare for omgåelse av bestemmelsen.

I lys av *høringsinnspillet* fra Medietilsynet finner departementet grunn til å tydeliggjøre at ordlyden «gjør tilgjengelig for en annen» i utgangspunktet er ment å dekke enhver spredning av materialet – også fremvisning, se Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) punkt 16.2 side 400 om den tilsvarende formuleringen i straffeloven § 201. Grensen for når fremvisning er straffbart, vil derfor måtte avgjøres konkret med utgangspunkt i rettsstridsreservasjonen, se punkt 8.4.3 foran. Å vise materialet til en annen vil lettere være uberettiget dersom det skjer på en måte som skaper fare for videre spredning, enn dersom materialet vises frem på en måte som ikke skaper en slik fare. Ved fremvisning som ikke innebærer fare for videre spredning av selve materialet, for eksempel der et bilde fysisk blir forevist noen på en skjerm eller i en papirutskrift, vil det avgjørende være i hvilken grad delingen likevel innebærer en alvorlig krenkelse av privatlivet. For eksempel vil det å vise et nakenbilde eller en sexfilm til kollegaer på en arbeidsplass eller til venner i et ungdomsmiljø i et slikt omfang at det lett kan begynne å gå rykter som den avbildede etter hvert får kunnskap om, normalt innebære en alvorlig krenkelse av privatlivet til den avbildede.

8.6 Bør andre handlinger enn deling rammes?

8.6.1 Fotografering, filming og opptak av lyd («fremstilling»)

8.6.1.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet viste departementet til at straffeloven § 266 etter omstendighetene kan ramme den som fotograferer, filmer eller tar lydopptak av noen uten samtykke. Fotografering og opptak gjort i skjul rammes imidlertid ikke av bestemmelsen, siden det er et vilkår for straffansvar at gjerningspersonens forsett omfatter at fornærmede oppfatter krenkelsen, og at fornærmede faktisk blir kjent med den krenkende handlingen.

Departementet fremholdt at det neppe er noen grunn til at det skal være tillatt å ta bilder av noen i en seksuell eller annen krenkende situasjon uten samtykke, selv om dette måtte skje i skjul. Det ble også vist til at selve fremstillingen er en forutsetning for, og skaper en risiko for, at materialet senere kan spres. At fremstilling både er klanderverdigg og innebærer en fare for skade, kunne etter departementets syn tilsi at også slike handlinger bør rammes av straffebudet. Forslaget i høringsnotatet var derfor utformet slik at også fremstilling var inntatt som et handlingsalternativ. Departementet uttalte at forslaget ville bidra til et helhetlig straffansvar og tydelig markere at det er uakseptabelt å fotograferer eller filme noen i en sensitiv situasjon uten samtykke.

8.6.1.2 Høringsinstansenes syn

Høringsinstansene har delt seg i synet på spørsmålet om også fremstilling bør rammes av straffebudet. Flertallet av høringsinstansene som uttaler seg, gir imidlertid uttrykk for at de støtter at fremstilling tas inn som et handlingsalternativ. Dette gjelder *Amnesty International*, *Det nasjonale statsadvokatembetet*, *Krisesentersekretariatet*, *Medietilsynet*, *Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS*, *Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS)*, *Oslo statsadvokatembeter*, *Politihøgskolen* og *Stine Sofies Stiftelse*.

Medietilsynet viser til at et straffebud som også rammer fremstilling, bidrar til å hindre videre spredning. *Det nasjonale statsadvokatembetet* fremholder at risikoen for spredning i seg selv vil kunne være en stor belastning for den avbildede, og at det derfor er viktig at også fremstilling rammes. *Oslo statsadvokatembeter* uttaler seg i samme retning. I tillegg bemerker *Oslo statsadvokatembeter* at selve filmingen eller fotograferingen

bare vil være straffbar etter forslaget hvis den er «uberettiget». Hvis fremstillingen har til formål å dokumentere et straffbart forhold, for eksempel en voldsepisode eller et seksuelt overgrep, kan det argumenteres for at dette vilkåret ikke vil være oppfylt. *Oslo statsadvokatembeter* peker i den forbindelse på at slike filmopptak i mange tilfeller har vist seg å være verdifulle bevis i straffesaker.

Nedre Romerike brann- og redningsvesen IKS viser til at den økende tendensen til å filme og fotograferer på ulykkessteder har skapt utfordringer for deres redningsarbeid:

«Behovet for å dokumentere og gjerne dele hendelser på sosiale medier, synes å være en økende tendens. I tillegg til å være forstyrrende for vårt redningsarbeid, er det en vesentlig risiko for skade på egne mannskaper og andre involverte, ved at for eksempel bilister har fokus rettet på mobiltelefonen og ikke trafikken. Vi merker i større grad at vi må rette vårt fokus mot bilister og folk rundt ulykkesstedet. Folk filmer på skadestedet, gjerne fra forbigående kjøretøy. Gående går også opp i skadestedet for å filme. Som en følge må vi bruke en god del ressurser på å holde folk borte fra skadested, noe som kan ha meget uheldige konsekvenser for redningsarbeidet.»

Politihøgskolen reiser spørsmål om forslaget i høringsnotatet går langt nok i å beskytte mot fotografering uten samtykke:

«I svensk rett har man et forbud mot fotografering 'et satt som ar påträngande' uavhengig av om den som blir fotografert kjenner til fotograferingen (Brottsbalken 4 kap., 4 b §, jf. 6 a § andra meningen, jf. Sunde, 2013, s. 100–102). I dansk rett er det forbudt uberettiget å fotograferer en person 'på et ikke frit tilgjengelig sted' (dansk straffelov § 264 a, jf. Toftegaard Nielsen, Elholm & Jakobsen, 2017, s. 519–521).

Vi nevner derfor, til overveielse, at det ved evaluering av de nye reglene kan være aktuelt å vurdere å utvide fotoforbudet etter mønster av de svenske eller danske reglene.»

Advokatforeningen, *Kripos*, *Norsk Journalistlag*, *Norsk Presseforbund* og *Norsk Redaktørforening* og *Norsk rikskringkasting (NRK)* stiller seg ikke bak forslaget om at straffebudet også skal ramme fremstilling.

Advokatforeningen viser til at alternativet «fremstiller» innebærer at også skjulte opptak eller foto-

grafering vil omfattes straffebudet, selv om materialet på ingen måte blir spredt. Etter Advokatforeningens syn faller den rent skjulte opptreden utenfor rammene for Stortingets anmodningsvedtak, som også ligger til grunn for departementets lovgivningsinitiativ. Advokatforeningen mener at slike skjulte opptak til dels reiser andre typer spørsmål, og at straffbarheten av slike handlinger derfor bør utredes nærmere. Videre peker foreningen på at alternativet «fremstiller» kan ramme utilsiktet, for eksempel overfor mindreårige som tar bilder og film med mobilkamera uten å spre disse.

Kripos uttaler at alternativet «fremstiller» – til tross for rettsstridsreservasjonen – kan skape usikkerhet om adgangen til å ta bilder og filmopptak som det er gode grunner til å ta, for eksempel bilder og filmer av potensielle straffbare handlinger. Kripos understreker at vi ikke må komme i en situasjon hvor borgerne lar være å dokumentere straffbare handlinger i det offentlig rom fordi de selv frykter å gjøre noe straffbart. Etter Kripos' syn vil det kunne bli en pedagogisk utfordring å forklare publikum straffebudets rekkevidde. I tillegg kan det stilles spørsmål om bestemmelsen i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til forutberegnelighet. På denne bakgrunn mener Kripos at «fremstilling» ikke bør rammes av ny § 267 a. Samtidig legger Kripos til grunn at også voksne kan ha behov for et strafferettslig vern mot at noen fremstiller seksualisert materiale av dem, slik barn har etter straffeloven § 311:

«...Kripos' nettpatrolje på Facebook [har] fått henvendelser fra personer som uten å ha gitt samtykke har opplevd å ha blitt tatt bilde / video av i forbindelse med frivillig seksuell aktivitet. Selv uten indikasjoner på spredning så forklarer disse personene at det oppleves som belastende å vite at bildene / videoene overhead eksisterer. Kripos har blitt forespurt av personer som har opplevd dette om det finnes straffebestemmelser som rammer slike handlinger når fornærmede er over 18 år.»

Kripos mener at et slikt straffebud i så fall hører naturlig hjemme i straffeloven kapittel 26 om seksuallovbrudd. Kripos foreslår at straffebudet kan utformes slik:

«§ 298a Fremstilling som seksualiserer voksne, uten samtykke

Den som uten samtykke og utenfor offentlig sted produserer fremstilling som seksualiserer personer over 18 år, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.»

Etter Kripos' syn vil et slikt straffebud, sammenholdt med forslaget til ny § 267 a, gi et utfyllende lovverk og fange opp de handlingene som Stortinget med sitt anmodningsvedtak ønsker å ramme. Kripos er klar over at dette innebærer at fremstilling av materiale som ikke er seksualisert, faller utenfor forslaget til ny § 267 a. Kripos understreker imidlertid at den uberettigede delingen av slikt materiale fortsatt vil være straffbar, og at det er denne tilgjengeliggjøringen som er det sentrale å bekjempe.

Politidirektoratet uttaler seg ikke uttrykkelig om fremstilling bør rammes av straffebudet eller ikke, men ser behovet for at departementet vurderer Kripos' alternative forslag.

Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening uttaler at forslaget bryter med en lang tradisjon i norsk rett om at retten til fotografering er fri, og at et eventuelt forbud først oppstår dersom materialet brukes på en måte som krenker andre. Dette har sammenheng med forbudet mot forhåndssensur i Grunnloven § 100 fjerde ledd og den høye terskelen for forhåndskontroll som følger av EMDs praksis. På dette grunnlag kan ikke Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening støtte forslaget om at også fremstilling omfattes av straffebudet. Under enhver omstendighet mener høringsinstansen at straffansvaret ikke kan gjelde for medienes fremstilling av slikt materiale.

Norsk rikskringkasting (NRK) fremholder at en viktig del av pressens arbeidsoppgave er å innhente og dokumentere informasjon som kan ha allmenn interesse. Hvis fotografering, filming eller opptak av lyd i seg selv skal gjøres straffbart, mener NRK at pressen vil hindres i å utøve sin samfunnsoppgave. NRK frykter blant annet at forslaget vil påvirke arbeidsforholdene for journalister som ønsker å fotografere personer på åsteder for trafikkulykker og andre tragiske hendelser. Videre er NRK bekymret for at forslaget vil kunne ha en «nedkjølende effekt», både når det gjelder medienes egne journalistiske virksomhet, men også når det gjelder medienes tilgang på slikt materiale fra andre.

8.6.1.3 Departementets vurdering

Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at fremstilling ikke bør rammes av straffebudet. Som fremholdt i høringsnotatet vil fremstilling av privatlivskrenkende bilder være en forutsetning for, og skape en risiko for, at bildene senere kan spres. Det er imidlertid selve delingen av materialet som direkte fører til nega-

tive konsekvenser for den avbildede, og som det derfor er særlig viktig å bekjempe gjennom en tydelig og fullt ut dekkende straffebestemmelse. Departementet viser i den forbindelse til at Stortingets anmodningsvedtak kun er knyttet opp mot selve delingen eller offentliggjøringen av privatlivskrenkende bilder. Det er også grunn til å nevne at de sammenlignbare straffebudene i Sverige og Danmark er avgrenset til å gjelde deling eller spredning, jf. punkt 5 foran.

Svært mange eier i dag mobiltelefon med kamerafunksjon, og det å ta bilder og filmer i ulike situasjoner har blitt dagligdags for mange. Forslaget til nytt straffebud er ment å ramme et nokså bredt spekter av privatlivskrenkende bilder, filmer og lydopptak, jf. punkt 8.2.3. Sammenholdt med forslaget om at straffansvaret ikke skal være avhengig av at gjerningspersonen har forsett om å krenke fornærmede, eller av at fornærmede faktisk oppfatter krenkelsen, vil et straffebud som også rammer fremstilling, kunne bli urimelig vidtgående og få utilsiktede konsekvenser. Som påpekt av blant annet Kripos kan det dessuten skape en uklar grensedragning mot fotografering og opptak som kan ha gode grunner for seg, for eksempel fotografering eller filming av potensielle straffbare handlinger eller ulykkeshendelser.

Departementet viser til at integritets-krenkende filming og fotografering allerede i dag kan rammes av straffeloven § 266 dersom fornærmede oppfatter krenkelsen og dette dekkes av gjerningspersonens forsett. Som påpekt i høringsnotatet vil derfor forslaget om å innta fremstilling som et eget handlingsalternativ i ny § 267 a først og fremst innebære en utvidelse av straffansvaret til også å gjelde bilder og opptak tatt i skjul.

Departementet ser at det i enkelte sammenhenger kan være behov for et strafferettslig vern også mot skjult filming eller fotografering. Dette gjelder for eksempel fotografering eller filming som har karakter av overvåking, slik som fotografering av noen som oppholder seg i sitt private hjem, eller skjult fotografering i andre private sammenhenger, for eksempel i en garderobe, på et toalett eller et treningssenter. Etter departementets syn er imidlertid slik skjult fotografering et annet fenomen enn selve spredningen, noe som kan tale imot en felles strafferettslig regulering av slike handlinger. Til sammenligning har både Sverige og Danmark en særskilt strafferettslig regulering av visse former for uberettiget fotografering, se henholdsvis brottsbalken 4 kap. 6 a § og straffeloven § 264 a.

Skjult fotografering og filming har dessuten flere likhetstrekk med andre former for privatlivskrenkelser som ikke oppfattes av fornærmede, for eksempel seksuelt motivert «kikking» inn i private hjem, se til illustrasjon Høyesteretts dom HR-2019-563-A omtalt i punkt 3.2. Etter departementets syn er det derfor naturlig at spørsmålet om et styrket strafferettslig vern mot skjult fotografering vurderes i sammenheng med slike beslektede problemstillinger.

Det er mye som kan tyde på at spredningsfaren er særlig fremtredende når det gjelder *seksualiserte* bilder og filmopptak. Slikt materiale vil dessuten ofte være av en karakter som gjør det særlig belastende for den avbildede å få kjennskap til at bildene eksisterer og potensielt kan spres. Departementet deler derfor Kripos' syn om at fremstilling av seksualiserte bilder kan stå i en særstilling, og at det kan tenkes å være behov for at også voksne gis et strafferettslig vern mot fremstilling av slikt materiale – uavhengig av om fremstillingen skjer i skjul. Etter departementets syn kan det være grunn til å se nærmere på behovet for et slikt styrket vern som ledd i en helhetlig gjennomgåelse av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Departementet har merket seg innspillene fra presseorganisasjonene om forslagens uheldige konsekvenser for pressens arbeidsmetoder. De betenkelighetene som presseorganisasjonene trekker frem i sine høringsuttalelser, vil ikke i samme grad gjøre seg gjeldende når departementet ikke går inn for at fremstilling skal omfattes av straffebudet. Når det gjelder forslagens betydning for pressen for øvrig, vises det til punkt 8.4.3.

8.6.2 Anskaffelse

8.6.2.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet gikk departementet inn for at ny § 267 a også skal ramme den som «anskaffer» privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale. Departementet uttalte følgende om behovet for å ta inn anskaffelse som et eget handlingsalternativ:

«Etter gjeldende rett kan den som aktivt etter-spør privatlivskrenkede bilder pådra seg straffansvar for medvirkning til overtredelse av for eksempel straffeloven § 266 om hensynsløs atferd. Dette forutsetter likevel forsett om at fornærmede oppfatter handlingen. Medvirkningsansvar for overtredelse av straffeloven § 267 om privatlivskrenkelse forutsetter at mot-takeren forstår at han eller hun bidrar til en

offentliggjøring. Den som skaffer seg bilder ved datainnbrudd, tyveri, tvang eller bedrag kan straffes for disse handlingene etter ulike straffebud.

Dersom andre former for etterspørsel eller anskaffelse av privatlivskrenkede bilder er straffritt, kan dette bidra til spredning av slikt materiale. I en viss utstrekning kan anskaffelse rammes som medvirkning til å gjøre materialet 'tilgjengelig for en annen', jf. punkt 4.6. Dersom materialet allerede er gjort tilgjengelig og kan lastes ned uten at hovedmannen trenger å foreta seg noe mer, vil likevel en etterfølgende nedlastning neppe være straffbar som medvirkning.»

Departementet ga uttrykk for at alternativet «anskaffer» i utgangspunktet ikke burde omfatte den som passivt mottar privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale uten å ha bedt om det, eller den som mer tilfeldig støter på slikt materiale, for eksempel ved surfing på Internett. Departementet fremholdt at straffebudet kun bør ramme den som *aktivt* oppsøker slikt materiale. Det ble i den forbindelse vist til at straffeloven §§ 201 og 311 også oppstiller anskaffelse som handlingsalternativ, og at dette alternativet er forstått på tilsvarende måte i tilknytning til disse bestemmelsene.

8.6.2.2 Høringsinstansenes syn

Flertallet av høringsinstansene som uttaler seg, er positive til at også anskaffelse inntas som et handlingsalternativ i straffebudet. Følgende høringsinstanser stiller seg uttrykkelig bak forslaget: *Det nasjonale statsadvokatembetet, Kripos, Krisesentersekretariatet, Medietilsynet, Politidirektoratet, Stine Sofies Stiftelse og Sør-Øst politidistrikt.*

Det nasjonale statsadvokatembetet uttaler at det kan være en alvorlig belastning for fornærmede å vite at noen har anskaffet krenkende materiale av dem. For at straffebudet skal ha den nødvendige preventive effekt, mener høringsinstansen at det er viktig at også anskaffelse rammes. *Medietilsynet* fremholder at anskaffelse bør rammes fordi det bidrar til å hindre spredning.

Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening og Norsk rikskringkasting (NRK) går imot forslaget. *Advokatforeningen* uttaler seg ikke eksplisitt om alternativet «anskaffer», men uttrykker overordnet at straffebudet bør begrenses til selve delingen av privatlivskrenkende bilder.

Norsk Presseforbund, Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening og NRK viser til at anskaf-

felse ikke er nevnt i Stortingets anmodningsvedtak eller representantforslaget som lå til grunn for dette vedtaket. Forslaget i høringsnotatet går derfor lenger enn det anmodningsvedtaket gir grunnlag for. Høringsinstansene peker på at forslaget åpenbart vil ramme mediens arbeidsmetoder. Mediene er for det første helt avhengige av å få tilgang til informasjon og materiale gjennom kilder. En kriminalisering av kilder som anskaffer lyd- eller bildemateriale for å gi dokumentasjon til medier i saker av allmenn interesse, vil derfor legge svært alvorlige begrensninger på mediens mulighet til å fylle sin samfunnsrolle. For det andre er mediens egen innhenting av informasjon en nødvendig del av den journalistiske arbeidsmetoden. Det er gjennom slik informasjonssinnhenting pressen undersøker fakta og besørger kildekritikk, og dermed skaffer seg mest mulig korrekt informasjon om saken.

8.6.2.3 Departementets vurdering

Aktiv anskaffelse av privatlivskrenkende lyd- og bildemateriale har nær sammenheng med selve spredningen, fordi anskaffelsen indirekte bidrar til at materialet spres. Å aktivt anskaffe privatlivskrenkende bilder eller filmer bidrar dessuten til å opprettholde etterspørselen etter slikt materiale. Dette kunne tilsi at også anskaffelse bør rammes av straffebudet. Departementet har imidlertid kommet til at aktiv anskaffelse av krenkende bilder er tilstrekkelig dekket gjennom allerede eksisterende straffebestemmelser, sammenholdt med forslaget til ny § 267 a som vil ramme all tilgjengeliggjøring av slikt materiale.

For det første vil aktiv anskaffelse av krenkende bilder i en del tilfeller anses som medvirkning til å gjøre materialet «tilgjengelig for en annen», jf. forslaget til ny § 267 a sammenholdt med straffeloven § 15. Straffansvar for medvirkning forutsetter at medvirkeren positivt har tilskyndet gjerningspersonen til å utføre handlingen eller styrket gjerningspersonens forsett, jf. blant annet Rt. 2014 s. 466 avsnitt 15. Dette kan for eksempel være tilfellet hvis en person får tilsendt krenkende bilder etter forespørsel, eller vedkommende oppfordrer gjerningspersonen til å dele slike bilder med andre. Å etterspørre slikt materiale uten å motta det kan være straffbart som forsøk på medvirkning.

Som påpekt i høringsnotatet vil anskaffelsen neppe være straffbar som medvirkning hvis materialet allerede er gjort tilgjengelig og kan lastes ned uten at hovedmannen trenger å foreta seg noe mer. Forslaget til ny § 267 a innebærer imidlertid

at all tilgjengeliggjøring av privatlivskrenkende bilder vil være straffbar. Når bilder er gjort tilgjengelig i strid med denne bestemmelsen, vil aktiv anskaffelse av materialet – for eksempel gjennom nedlasting – innebære å skaffe seg del i utbyttet av denne straffbare handlingen. Anskaffelsen kan derfor være straffbar som heleri, jf. straffeloven § 332 første ledd. De såkalte Snapchat-sakene, jf. punkt 3.7 foran, er eksempler på at heleribestemmelsen er anvendt på denne måten.

Den som skaffer seg privatlivskrenkende bilder ved for eksempel datainnbrudd, tyveri eller tvang, vil kunne straffes for disse handlingene etter ulike straffebud.

8.6.3 Besittelse

I *høringsnotatet* drøftet departementet om også besittelse av krenkende lyd- eller bildemateriale bør omfattes av straffebudet. Departementet tok utgangspunkt i at de fleste som besitter slikt materiale, enten vil ha fremstilt eller anskaffet det ulovlig. I lys av dette la departementet til grunn at det som utgangspunkt ikke synes å være noe stort behov for å ramme besittelse. Departementet pekte likevel på noen typetilfeller hvor et besittelsesalternativ kunne få selvstendig betydning, jf. *høringsnotatet* punkt 4.7.4 (side 32–33). Blant annet viste departementet til at det kan tenkes tilfeller hvor handlingen ikke objektivt sett var ulovlig på fremstillings- eller anskaffelsestidspunktet, men hvor det senere skjer endringer som gjør at besittelsen ikke fremstår som berettiget. Et eksempel kan være at den avbildede samtykket i å bli fotografert eller filmet eller selv sendte materialet fra seg i forbindelse med et kjærresteforhold, men senere ønsker at bildene skal slettes fordi forholdet avsluttes.

Det er få *høringsinstanser* som har hatt merknader til spørsmålet om også besittelse bør inntas som et handlingsalternativ i straffebudet. *Advokatforeningen*, *Det nasjonale statsadvokatembetet*, *Medietilsynet* og *Norsk Presseforbund*, *Norsk Journalistlag* og *Norsk Redaktørforening* uttaler uttrykkelig at de støtter forslaget om at besittelse ikke skal omfattes. *Medietilsynet* uttaler:

«Når enkeltpersoner besitter særlig privatlivskrenkende bilder, kan redselen for spredning være tilstede hos den avbildede så lenge man vet at vedkommende besitter dette materialet. Denne redselen kan skape angst og frykt hos den avbildede. I tillegg kan den avbildede bli utsatt for trusler om spredning eller bli presset til å utføre ulike handlinger som motytelse for

at besitteren ikke skal spre bildene. Samtidig ser tilsynet at bestemmelsen kan bli urimelig vidtgående dersom besittelse omfattes av straffebudet, slik at departementets forslag støttes også på dette punkt.»

Det nasjonale statsadvokatembetet fremholder:

«Å gjøre besittelse straffbart vil kunne pålegge personer som mottar krenkende materiale en aktiv plikt til å slette slikt materiale for å unngå straffansvar. Bevismessig vil dette kunne by på vanskelige utfordringer. Embetet er av den oppfatning at de klanderverdige handlingene som er ønskelig å belegge med straff vil fanges opp av de foreslåtte handlingsalternativene.»

Departementet opprettholder standpunktet i *høringsnotatet* om at den rene besittelse ikke bør rammes av ny § 267 a. Slik Medietilsynet viser til i sin *høringsuttalelse*, vil et straffebud som også rammer besittelse, kunne bli urimelig vidtgående. Den som besitter krenkende bilder og aktivt har anskaffet dem, vil kunne straffes for medvirkning til deling etter ny § 267 a eller etter § 332 om heleri, jf. punkt 8.6.2.3 foran. Dersom besitteren truer med å spre materialet eller bruker besittelsen som ledd i utpressing, vil forholdet kunne rammes av straffeloven §§ 263 eller 330. De mest straffverdige handlingene vil derfor fanges opp av andre straffebud. Et straffansvar som også omfatter den som passivt mottar krenkende bilder uten å ha bedt om det, men unnlater å slette bildene, vil etter departementets syn føre for langt. Det samme gjelder tilfeller der besitteren unnlater å slette bilder som opprinnelig ble tatt eller mottatt med samtykke.

8.7 Skyldkravet – bør uaktsom overtredelse straffes?

Straffansvar forutsetter som utgangspunkt at gjerningspersonen har utvist forsett, jf. straffeloven § 21. I *høringsnotatet* gikk departementet inn for at også grovt uaktsom befatning med privatlivskrenkende lyd- eller bildemateriale skal være straffbart, jf. forslaget til ny § 267 c. Departementet foreslo å sette strafferammen for grovt uaktsom overtredelse til bot eller fengsel inntil 6 måneder.

Forslaget var særlig begrunnet med at det kan være vanskelig å bevise at gjerningspersonen har hatt forsett med hensyn til at delingen var «uberettiget», herunder at det ikke forelå samtykke fra den avbildede. Departementet mente derfor at et

uaktsomhetsansvar ville bidra til å gjøre straffebudet mer effektivt. Det ble pekt på at det sjelden vil foreligge en beskyttelsesverdig interesse i å dele privatlivskrenkende bilder hvis gjerningspersonen *burde* forstå at den avbildede ikke samtykker til dette. For å unngå å ramme lite klanderverdige overtredelser, mente imidlertid departementet at det bør stilles krav om grov uaktsomhet.

Departementet uttalte at et mulig alternativ til en egen bestemmelse om grovt uaktsom overtredelse kunne være å innta et blandet skyldkrav i ny § 267 a, siden behovet for å ramme grov uaktsomhet særlig knytter seg til kravet om at handlingen må være «uberettiget». Det ble imidlertid ikke utformet et eget lovforslag om dette.

Det er få *høringsinstanser* som har kommentert forslaget til ny § 267 c om grovt uaktsom overtredelse. *Kripos* og *Sør-Øst politidistrikt* støtter forslaget. Det samme synes å gjelde *Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSIS)*. *Kripos* deler departementets syn om at det kan være utfordrende å

føre bevis for at gjerningspersonen regnet det som sikkert eller mest sannsynlig at det ikke forelå et samtykke fra den avbildede. *Kripos* fremholder at grovt uaktsomme overtredelser utvilsomt også er straffverdige, og at et uaktsomhetsansvar vil kunne ha en preventiv effekt.

Ingen *høringsinstanser* har gått imot forslaget i *høringsnotatet*. *Stine Sofies Stiftelse* synes imidlertid å mene at alminnelig uaktsomhet bør være tilstrekkelig.

Departementet fastholder forslaget i *høringsnotatet* om at også grovt uaktsom overtredelse bør være straffbart, se forslaget til annet ledd i ny § 267 a. Det vises til begrunnelsen som ble gitt i *høringsnotatet*, og til at ingen av *høringsinstansene* har hatt innvendinger mot departementets forslag på dette punkt. I tråd med forslaget i *høringsnotatet* går departementet inn for at strafferammen for grovt uaktsom overtredelse settes til bot eller fengsel inntil 6 måneder.

9 Straffenivå og strafferammer

9.1 Strafferamme og straffenivå ved simpel (vanlig) overtredelse

9.1.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at strafferammen for overtredelser av ny § 267 a skal være fengsel inntil 1 år. Bot ble ikke foreslått inntatt som et straffalternativ. I tillegg signaliserte departementet at samfunnsstraff som utgangspunkt ikke ville være en tilstrekkelig reaksjon ved overtredelser av bestemmelsen. Departementet begrunnet dette med at deling av privatlivskrenkende bilder er en alvorlig integritetskrenkelse, og at straffen må sende et klart signal om alvorret i handlemåten. Departementet fremholdt at graden av klander og karakteren av det rettsgodet som krenkes, sammenholdt med allmennpreventive hensyn, tilsier at utgangspunktet bør være ubetinget fengsel.

Når det gjaldt straffenivået, antok departementet at det straffenivået som til nå er lagt til grunn i rettspraksis for sammenlignbare handlinger i hovedsak vil være passende også for overtredelser av ny § 267 a. Det ble vist til at 60 til 90 dagers ubetinget fengsel synes å utgjøre et utgangspunkt. Departementet fremhevet samtidig at det i den enkelte sak kan være grunnlag for å utmåle en mildere eller strengere straff, og at ulike omstendigheter kan spille inn i vurderingen av hvor streng straff som bør utmåles i det enkelte tilfellet. Det ble blant annet pekt på at det vil være forskjell på tilfeller hvor et bilde spres til én person i en direktemelding, og hvor bildet deles på en måte som gjør at svært mange kan få tilgang. Videre ble det fremholdt at det kan ha betydning hva slags materiale det er tale om, for eksempel om det er tale om fotografier eller filmopptak, og hvor stort omfang materialet har, for eksempel antallet bilder eller lengden på en film. Det ble også vist til at karakteren av materialet, hvor lett det er å identifisere den avbildede og gjerningspersonens motiv vil være relevante momenter ved straffutmålingen. Det vil også være sentralt å se hen til hvilke konsekvenser handlingen har fått for fornærmede og hvor mye gjerningspersonen er å klandre for dette.

9.1.2 Høringsinstansenes syn

Det er få høringsinstanser som har hatt merknader til forslaget om at øvre strafferamme skal være fengsel inntil 1 år. *Kripas* støtter uttrykkelig forslaget.

Flere høringsinstanser har imidlertid tatt til orde for at bot bør inntas som et straffalternativ. Dette gjelder *Kripas*, *Oslo statsadvokatembeter*, *Politidirektoratet*, *Politihøgskolen* og *Riksadvokaten*. Riksadvokaten peker på at lovens normalordning er at straffebud med strafferamme på 1 års fengsel også har bøtestraff som alternativ. Etter Riksadvokatens syn bør det utvises en viss varsomhet med å gi egne reaksjonsregler for enkelte lovbruddskategorier. Selv om bøtestraff ikke vil være en reaksjonsform som normalt benyttes ved det aktuelle lovbruddet, bør loven åpne for at bot kan anvendes der dette fremstår som en adekvat reaksjon. *Kripas*, *Oslo statsadvokatembeter* og *Politihøgskolen* gir uttrykk for lignende synspunkter. Oslo statsadvokatembeter peker i tillegg på at en strafferamme på 1 år uten bøtestraff harmonerer dårlig med straffalternativene i de øvrige bestemmelsene i straffeloven som beskytter privatlivets fred, og som det derfor er naturlig å sammenligne med. *Politihøgskolen* viser til at den strengere bestemmelsen i straffeloven § 311, som har en strafferamme på 3 års fengsel, har bøtestraff som alternativ.

Medietilsynet er på sin side enig med departementet i at bøtestraff ikke vil være en tilstrekkelig reaksjon ved denne typen krenkelser.

Kripas, *Medietilsynet* og *Oslo statsadvokatembeter* slutter seg til departementets synspunkt om at ubetinget fengsel bør være utgangspunktet i saker som omfattes av ny § 267 a. Som begrunnelse viser *Medietilsynet* til den store påkjenningen det innebærer å bli utsatt for en så alvorlig integritetskrenkelse som deling av privatlivskrenkende bilder.

Riksadvokaten og *Politihøgskolen* stiller seg derimot kritiske til uttalelsen om at ubetinget fengsel skal være utgangspunktet for voksne lovbrutere.

Riksadvokaten fremholder at samfunnsstraff vil kunne være en egnet reaksjon i en del tilfeller. Sakene som omfattes av ny § 267 a vil variere i omfang og alvorlighet, noe som tilsier at domstolene bør ha mulighet til å benytte det normale spekter av straffereaksjoner. Dersom departementet i proposisjonen skal signalisere at ubetinget fengsel er utgangspunktet, mener Riksadvokaten at det som et minimum også bør bemerkes at samfunnsstraff på vanlig måte kan benyttes når hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet, jf. straffeloven § 48 første ledd bokstav b.

Politihøgskolen legger også til grunn at samfunnsstraff av en viss varighet i mange tilfeller vil være tilstrekkelig avskrekkende og normdannende. En samfunnsstraff legger beslag på domfeltes fritid i en periode, noe som er følbart for vedkommende og ofte synlig for omgivelsene. For domfeltes rehabilitering vil samfunnsstraff dessuten ofte være en mer hensiktsmessig reaksjonsform enn ubetinget fengsel. I den grad departementet vil gi føringer om den konkrete straffutmålingen i proposisjonen, anbefaler Politihøgskolen at det ikke uten videre signaliseres at utgangspunktet er ubetinget fengsel for voksne lovbrutere. Skadevirkningen og graden av klander kan variere sterkt. Om straffens formål taler mot en reaksjon i frihet, bør derfor vurderes konkret.

Oslo statsadvokatembeter gir i sin høringsuttalelse også uttrykk for at samfunnsstraff bør være en mulig reaksjon.

Sekretariatet for konfliktrådene savner en drøftelse av muligheten for å kunne ta i bruk reaksjonen mekling i konfliktråd som vilkår for betinget dom. Høringsinstansen viser til at en gjenopprettende prosess kan være viktig for partene i saker om deling av privatlivskrenkende bilder. I et tilrettelagt møte i konfliktråd får de som har vært utsatt for lovbruddet, mulighet til å sette ord på sine opplevelser og på hvilke konsekvenser lovbruddet har hatt for dem. I tillegg får gjerningspersonen mulighet til å forstå konsekvensene av egne handlinger og ta ansvar for dem, noe som kan være viktig i en rehabiliteringsprosess. Også *Politidirektoratet* fremhever viktigheten av straffereaksjoner som ivaretar gjenopprettende prosesser i saker der gjerningsperson og fornærmede tilhører samme nettverk eller miljø.

Politihøgskolen viser til at overtredelser av åndsverkloven § 104 kan avgjøres med overføring til konfliktrådet fra påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 71 a. Politihøgskolen legger til grunn at dette også kan være en egnet løsning for overtredelser i nedre sjikt av ny § 267 a.

9.1.3 Departementets vurdering

Departementet fastholder forslaget i høringsnotatet om å sette strafferammen for overtredelse av ny § 267 a til fengsel inntil 1 år. Ingen høringsinstanser har hatt innvendinger mot departementets forslag på dette punkt. En strafferamme på 1 års fengsel harmonerer godt med strafferammen i bestemmelser som har fellestrekk med forslaget her, slik som for eksempel straffeloven § 267 om krenkelse av privatlivets fred. Videre legger departementet til grunn at en strafferamme på 1 år vil være tilstrekkelig til å fange opp det spennet av handlinger som vil omfattes av straffebudet. De mest alvorlige handlingene vil rammes av forslaget til ny § 267 b om grov overtredelse, hvor det foreslås en strafferamme på 2 års fengsel, se punkt 9.3 nedenfor.

På bakgrunn av høringen har imidlertid departementet kommet til at også bot bør inntas som et straffalternativ. Som flere høringsinstanser har pekt på, er lovens normalordning at straffebud med strafferamme på 1 års fengsel har bøtestraff som alternativ. Systemhensyn taler derfor for at bot også bør inntas i ny § 267 a. I tillegg er det grunn til å anta at overtredelser av § 267 a vil variere i omfang og alvorsgrad. Dette har blant annet sammenheng med at straffebudet ikke foreslås avgrenset til for eksempel deling av seksualisert materiale, men er ment å omfatte lyd- og bildemateriale av nokså ulik karakter. Videre rammer bestemmelsen både offentlig spredning og deling til kun én eller et fåtall personer. Skadevirkningene for fornærmede kan være nokså forskjellige i disse tilfellene. På denne bakgrunn mener departementet at loven ikke bør stenge for ileggelse av bot, selv om dette som regel ikke vil være en tilstrekkelig reaksjon i normaltillfellene.

I lys av høringen finner departementet også grunn til å nyansere uttalelsen om at ubetinget fengsel i 60 til 90 dager bør være utgangspunktet for overtredelser av straffebudet. Et slikt utgangspunkt gjenspeiler straffenivået som er lagt til grunn i rettspraksis for deling av ett eller et fåtall *seksualiserte* bilder, jf. punkt 3.9. Etter departementets syn vil dette straffenivået utgjøre et naturlig utgangspunkt også for overtredelser av ny § 267 a som består i deling av slikt materiale. Spredning av bilder med intimt eller seksuelt innhold er en alvorlig integritetskrenkelse, og skadevirkningen for de som rammes kan være betydelige. Dette bør gjenspeiles i straffenivået. Departementet finner samtidig grunn til å understreke at dette kun utgjør et utgangspunkt, og at domstolene bør ha stor frihet til å utmåle enn passende

straff basert på en helhetsvurdering av de omstendighetene som gjør seg gjeldende i saken. Sentrale straffutmålingsmomenter vil være karakteren av det materialet som er delt, hvor stort omfang materialet har, om materialet er delt til et fåtall personer eller publisert på en offentlig tilgjengelig nettside, hvor lett det er å identifisere den avbildede, handlingens konsekvenser for fornærmede og gjerningspersonens motiv. Departementet viser blant annet til at det kan være grunnlag for å utmåle en betydelig mildere straff enn fengsel i 60 til 90 dager i tilfeller der et seksualisert bilde kun er delt til én annen person i en direktemelding, eller i tilfeller der det utelukkende har skjedd en fremvisning til et fåtall personer som ikke selv fikk rådighet over bildet.

For overtredelser av ny § 267 a som ikke består i deling av seksualiserte bilder, finner departementet det ikke hensiktsmessig å gi noen føringer om straffenivået. Slik blant annet Riksadvokaten peker på i sin høringsuttalelse, er forslaget utformet slik at det rammer et bredt spekter av handlinger av ulik straffverdighet. Domstolene bør derfor på vanlig måte og med utgangspunkt i overtredelsens alvor se hen til hva som utgjør en passende straff i det konkrete tilfellet. Straffutmålingsmomentene nevnt foran vil være relevante også her.

Det følger av dette at departementet ikke vil utelukke at samfunnsstraff kan være en egnet reaksjon i enkelte tilfeller. Samfunnsstraff er, og blir oppfattet som, en streng reaksjon, jf. Rt. 2004 s. 1776 avsnitt 16. Retten bør derfor foreta en konkret vurdering av om straffens formål taler mot en reaksjon i frihet, jf. straffeloven § 48 første ledd bokstav b. For overtredelser i nedre sjikt av ny § 267 a vil det etter omstendighetene også kunne være aktuelt å idømme (delvis) betinget fengsel. Det kan i denne sammenhengen være nærliggende å sette særvilkår om mekling i konfliktråd. Forutsetningen er at saken egner seg for slik behandling, og at det foreligger samtykke fra både domfelte og fornærmede, jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav i. Som Sekretariatet for konfliktrådene peker på i sin høringsuttalelse, kan mekling i konfliktråd for eksempel være aktuelt i saker hvor gjerningspersonen og fornærmede tilhører samme miljø eller omgangskrets, og derfor må forholde seg til hverandre i fremtiden.

Politihøgskolen har i sin høringsuttalelse vist til at overtredelser av åndsverkloven § 104 kan avgjøres med overføring til konfliktrådet direkte fra påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 71 a. Politihøgskolen gir uttrykk for at dette kan være en egnet løsning også for overtredelser i

nedre sjikt av ny § 267 a. Etter departementets syn er det ikke uten videre grunn til å sidestille overtredelser av åndsverkloven § 104 med overtredelser av ny § 267 a i denne sammenhengen, siden åndsverkloven § 104 rammer all ulovlig offentliggjøring av personbilder – uavhengig av om bildene er av krenkende karakter. Departementet antar at det sjelden vil være aktuelt med overføring til konfliktrådet direkte fra påtalemyndigheten i saker om ny § 267 a. Det bør imidlertid fortsatt være opp til påtalemyndigheten å foreta en konkret vurdering av om saken er egnet, jf. straffeprosessloven § 71 a første ledd annet punktum.

9.2 Gjerningspersoner under 18 år

9.2.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet la departementet til grunn at det for gjerningspersoner under 18 år neppe vil være aktuelt med ubetinget fengsel ved overtredelse av ny § 267 a, selv om det ikke helt kan utelukkes i de grovere tilfellene. Det ble i den forbindelse vist til straffeloven § 33, som fastsetter at gjerningspersoner under 18 år bare kan idømmes ubetinget fengselsstraff når det er «særlig påkrevd». På bakgrunn av dette fremholdt departementet at valget av reaksjon som regel vil stå mellom betinget fengsel, samfunnsstraff eller bot.

Departementet antok at bøter som regel ikke vil være en tilstrekkelig reaksjon. Det ble vist til at deling av privatlivskrenkende bilder er en sterkt klanderverdig handling som kan få store og langvarige konsekvenser for fornærmede. Dette tilsier at reaksjonen bør være følbare. Det ble pekt på at personer under 18 år sjelden vil ha egne midler til å betale med, slik at en bot gjerne vil bli betalt av vergen.

På grunnlag av de samme hensynene antok departementet at en fullt ut betinget reaksjon heller ikke bør være aktuelt. Departementet la til grunn at idømmelse av samfunnsstraff antakelig bør være utgangspunktet for gjerningspersoner under 18 år.

Departementet viste til at det ved idømmelse av en betinget dom kan settes vilkår om ungdomsoppfølging i konfliktråd, jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav j. Siden formålet med en slik reaksjon er å motvirke at unge gjerningspersoner med oppfølgingsbehov utvikler en kriminell løpebane, antok departementet at et slikt vilkår er mindre aktuelt overfor gjerningspersoner som rammes av ny § 267 a. Det ble samtidig understreket at dette må vurderes konkret. Departementet la til

grunn at det ville være mer aktuelt å pålegge den domfelte å møte til mekling i konfliktrådet som vilkår for en betinget dom, jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav i.

9.2.2 Høringsinstansenes syn

Medietilsynet støtter forslaget om at gjerningspersoner under 18 år som utgangspunkt bør idømmes samfunnsstraff. Det samme gjør *Politihøgskolen*, som i tillegg påpeker at betinget fengsel på vilkår av mekling i konfliktrådet ofte vil være en adekvat reaksjon overfor unge lovbrøyttere. *Politidirektoratet* tiltrer denne vurderingen. Også *Barneombudet* og *Sekretariatet for konfliktrådene* uttaler at mekling i konfliktråd som vilkår for betinget dom kan være en godt egnet reaksjon. Sekretariatet for konfliktrådene fremholder at et gjenopprettende møte kan ha stor betydning hvis gjerningspersonen og fornærmede har en relasjon, eller det er tenkelig at de vil kunne ha med hverandre å gjøre i fremtiden.

UNICEF Norge stiller seg positiv til departementets uttalelse om at frihetsberøvelse bare kan være aktuelt i de grovere tilfellene av bildedeling.

Barneombudet er ikke enig i departementets vurdering når det gjelder bruken av bøtestraff. Ombudet mener at bøter kan være en egnet straff i mange av de tilfellene som rammes av ny § 267 a. I begrunnelsen vises det til at det nye straffebudet særlig vil være anvendelig overfor barn som har befatning med ikke-seksualisert materiale, siden barns befatning med seksualisert materiale i mange tilfeller vil fanges opp av straffeloven § 311.

Sekretariatet for konfliktrådene deler departementets oppfatning om at mange barn som omfattes av forslaget til ny § 267 a, vil falle utenfor målgruppen for reaksjonen ungdomsoppfølging. Sekretariatet understreker likevel viktigheten av å vurdere om ungdomsoppfølging kan være en egnet reaksjon i den enkelte sak. Dette gjelder særlig hvis ungdommen anses for å ha et oppfølgingsbehov over tid.

Barneombudet savner en drøftelse av alternative reaksjoner overfor barn og ungdom, for eksempel at saken kan overføres til konfliktrådet uten forutgående dom, og muligheten for andre typer ungdomsoppfølging. *Redd Barna* uttaler seg i samme retning og fremhever at hensynet til barnets beste må være styrende ved valg av reaksjon. Rehabilitering er det fremtredende hensynet når det gjelder barn. På bakgrunn av dette mener *Redd Barna* at det blir for snevert kun å fokusere på handlingens potensielle skadefølger for fornærmede. Også *Politihøgskolen* peker på mulig-

heten for å overføre saker til konfliktrådet direkte fra påtalemyndigheten.

9.2.3 Departementets vurdering

Departementet fastholder sitt syn om at ubetinget fengsel bare helt unntaksvis kan være aktuelt overfor mindreårige lovbrøyttere i saker etter ny § 267 a. Terskelen for illeggelse av fengselsstraff overfor unge lovbrøyttere er høy, jf. straffeloven § 33 og FNs barnekonvensjon artikkel 37 bokstav b. Fengselsstraff kan bare benyttes hvis det foreligger særlig tungtveiende allmennpreventive hensyn som ikke i tilfredsstillende grad ivaretas ved andre straffereaksjoner, jf. Prop. 135 L (2010–2011) punkt 9.6.1.4 side 100 og Rt. 2010 s. 1313 avsnitt 15.

Som i høringsnotatet legger departementet til grunn at idømmelse av samfunnsstraff kan være en egnet reaksjon overfor mindreårige lovbrøyttere. Synspunktet fikk tilslutning blant de høringsinstansene som uttalte seg. Slik departementet ser det, er det imidlertid ikke ønskelig å gi noen generell føring om at idømmelse av samfunnsstraff bør være utgangspunktet i saker etter ny § 267 a. Som påpekt i punkt 9.1.3 vil det være stor variasjonsbredde i de sakene som omfattes av straffebudet. Etter departementets oppfatning kan betinget fengsel med vilkår om mekling i konfliktrådet også være en aktuell reaksjon i en del tilfeller. Som en del høringsinstanser har pekt på, vil en gjenopprettende prosess kunne være viktig i saker hvor gjerningspersonen og fornærmede har en relasjon, eller hvor det er sannsynlig at de må forholde seg til hverandre i fremtiden, for eksempel i skolesammenheng. Etter omstendighetene bør det også kunne settes andre særvilkår, for eksempel ungdomsoppfølging i konfliktråd, eller utmåles en betinget straff uten særvilkår.

Barneombudet har i sin høringsuttalelse gitt uttrykk for at bøtestraff i en del tilfeller vil være en tilstrekkelig følbar reaksjon overfor unge lovbrøyttere. Som det har fremgått av punkt 9.1.3 foran, går departementet inn for at bot inntas som straffalternativ. Dette åpner for at bøtestraff kan anvendes også overfor mindreårige lovbrøyttere, for eksempel i saker som befinner seg i nedre sjikt av ny § 267 a.

Når det gjelder muligheten for å overføre saken direkte fra påtalemyndigheten til konfliktrådet etter straffeprosessloven § 71 a, viser departementet til punkt 9.1.3 foran. Den omstendighet at gjerningspersonen er under 18 år, vil være et relevant moment ved vurderingen av om saken egner seg for overføring til konfliktråd.

9.3 Grov overtredelse

I *høringsnotatet* ga departementet uttrykk for at det kan tenkes grove tilfeller av bildedeling hvor en strafferamme på fengsel inntil 1 år ikke vil være tilstrekkelig. Departementet trakk frem spredning av materiale som viser et seksuelt overgrep, slik som en voldtekt, som et mulig eksempel på et slikt tilfelle. Det ble vist til at straffeloven § 79 bokstav a om forhøyelse av lengstestrafen ved konkurrens ikke kommer til anvendelse hvis den som sprer materialet, ikke har vært innblandet i selve overgrepet. Departementet fremholdt at spredning av slikt materiale likevel kan være særlig klanderverdig og bør kvalifisere til strengere straff enn fengsel i 60 til 90 dager.

Departementet viste til den såkalte Snapchat-saken (HR-2016-2263-A) som et annet mulig eksempel. Saken gjaldt planmessig og organisert deling av over 35 000 bilder. Straffen ble fastsatt til fengsel i 120 dager. Departementet uttalte at det bør vurderes om sammenlignbare tilfeller skal straffes vesentlig strengere etter ny § 267 a. Etter departementets syn ville det ikke være uforholdsmessig om straffen i slike tilfeller kunne komme opp i åtte til tolv måneders fengsel.

På bakgrunn av denne drøftelsen foreslo departementet en egen bestemmelse om grov overtredelse i ny § 267 b med en strafferamme på 2 års fengsel. Departementet mente at det ikke var grunnlag for en høyere strafferamme enn 2 år, siden dette ville være urealistisk holdt opp mot det faktiske straffenivået. En høyere strafferamme ville dessuten ikke stå i forhold til strafferammen på 3 års fengsel i straffeloven § 311, som er ment å ta høyde for de groveste tilfellene av befatning med materiale som viser overgrep mot barn. Det ble også pekt på at straffen i medhold av straffeloven § 79 bokstav a vil kunne forhøyes med inntil det dobbelte dersom gjerningspersonen har begått flere tilsvarende lovbrudd.

Fire *høringsinstanser* har uttalt seg om forslaget til ny § 267 b om grov overtredelse. *Sør-Ost politidistrikt* støtter en slik bestemmelse. *Kripas* slutter seg til at strafferammen for grove overtredelser settes til 2 års fengsel.

Oslo statsadvokatembeter peker på at bot heller ikke er inntatt som et straffalternativ i forslaget til ny § 267 b. Høringsinstansen ser imidlertid ikke bort fra at det i helt spesielle tilfeller vil kunne være i tråd med den alminnelige rettsbevissthet å begrense straffereaksjonen til bot også ved grove overtredelser.

Statens sivilrettsforvaltning bemerker at forslaget om økt strafferamme for grove overtredelser

kan få en viss betydning for ordningen med erstatning etter strafforfølgning, siden straffetrusselen vil kunne påvirke størrelsen på en eventuell oppreisning etter straffeprosessloven § 447 annet ledd.

Departementet opprettholder forslaget i *høringsnotatet* om at det gis en egen bestemmelse om grov overtredelse i ny § 267 b med en strafferamme på 2 års fengsel. Det vises til begrunnelsen i *høringsnotatet* gjengitt ovenfor. Forslaget fikk tilslutning fra de høringsinstansene som uttalte seg.

Oslo statsadvokatembeter ga i høringen uttrykk for at bot i enkelte spesielle tilfeller kan tenkes å være en adekvat reaksjon også ved grove overtredelser. For de grove overtredelsene fastholder imidlertid departementet standpunktet om at det ikke er tilstrekkelig å reagere med bot. I forslaget til ny § 267 b er derfor ikke bot inntatt som straffalternativ.

Departementet går inn for at ny § 267 b utformes etter mønster av andre bestemmelser i straffeloven om grove lovovertridelser: Hvorvidt bildedelingen er grov skal bero på en helhetsvurdering, men loven angir enkelte sentrale momenter som det skal legges særlig vekt på ved avgjørelsen. Etter departementets syn bør for det første karakteren og omfanget av materialet som er delt stå sentralt i vurderingen. Videre foreslår departementet å nevne som moment om overtredelsen har et systematisk eller organisert preg, og om overtredelsen er motivert av hevn eller innebærer tillitsbrudd. Det siste momentet vil kunne fange opp tilfeller av bildedeling som ofte karakteriseres som «hevnporno», jf. Stortingets anmodningsvedtak nr. 532, der dette eksplisitt er nevnt. For øvrig foreslår departementet å nevne som moment i grovhetsvurderingen om overtredelsen har hatt til følge særlig store påkjenninger for fornærmede.

9.4 Konkurrans

Ved konkurrens øker strafferammen i medhold av straffeloven § 79 bokstav a. I *høringsnotatet* la departementet til grunn at ny §§ 267 a til 267 c skal kunne anvendes i konkurrens med straffeloven § 311. Det ble fremholdt at anvendelsen av straffeloven § 311 i konkurrens bør tillegges betydning i skjerpene retning. Derimot skal ikke straffeloven §§ 266 og 267 eller åndsverkloven § 104 kunne anvendes i konkurrens med de nye bestemmelsene.

Ingen *høringsinstanser* har hatt merknader til spørsmålet om konkurrens.

Departementet fastholder at ny §§ 267 a og 267 b skal kunne anvendes i konkurrens med straffeloven § 311 dersom den avbildede er eller fremstår som under 18 år. Straffeloven § 311 har en strafferamme på 3 års fengsel. Dersom en overtredelse av ny § 267 a, som har en strafferamme på 1 års fengsel, også innebærer en overtredelse av straffeloven § 311, kan det idømmes inntil 4 års

fengsel, jf. straffeloven § 79 bokstav a. Ved grov overtredelse, jf. ny § 267 b, kan det idømmes inntil 6 års fengsel.

Som i høringsnotatet legger departementet til grunn at §§ 267 a og 267 b ikke skal kunne anvendes i idealkonkurrens med straffeloven §§ 266 og 267 eller åndsverkloven § 104.

10 Oppreisning

Skadeserstatningsloven § 3-3 fastsetter at lovens regler om skadeserstatning, ménerstatning og oppreisning gjelder tilsvarende for visse personlige krenkelser som omfattes av nærmere oppregnede straffebud i straffeloven. Straffeloven § 266 om hensynsløs atferd omfattes av denne oppregningen.

I *høringsnotatet* gikk departementet inn for å endre skadeserstatningsloven § 3-3 slik at ny § 267 a føyes til oppregningen av bestemmelser i straffeloven. Departementet antok at det som hovedregel bør idømmes oppreisningsansvar. Når det gjelder utmålingen, ble det vist til at nivået på oppreisningsbeløpene varierer i rettspraksis.

Det er bare én *høringsinstans* som har kommentert forslaget om å tilføye den nye bestemmelsen i oppregningen i skadeserstatningsloven § 3-3. *Medietilsynet* stiller seg bak forslaget.

Departementet opprettholder standpunktet om at ny § 267 a bør føyes til oppregningen av bestemmelser i skadeserstatningsloven § 3-3. Departementet understreker at oppreisning vil måtte utmåles konkret, med utgangspunkt i den foreliggende rettspraksis om sammenlignbare saker og de alminnelige prinsippene for utmåling av erstatning.

11 Økonomiske og administrative konsekvenser

Handlingene som skal subsumeres under forslaget til ny § 267 a, vil i all hovedsak være straffbare også etter gjeldende rett. Forslaget innebærer imidlertid en viss nykriminalisering, ved at det ikke lenger stilles krav om at krenkelsen oppfattes av fornærmede, eller at delingen skjer «offentlig». Forslaget til ny § 267 b innebærer videre en utvidet strafferamme for enkelte grove overtredelser. Disse endringene vil isolert sett kunne føre til en økning i antall saker som anmeldes,

etterforskes og behandles av domstolene, samt en økning i antall fengselsdøgn. På den annen side vil innføring av et eget straffebedrettet mot deling av krenkende bilder kunne ha preventiv effekt, fordi det fremgår tydeligere av loven hvilke handlinger som er straffbare. Dette kan bidra til å redusere antall saker på lengre sikt.

Samlet sett vurderes de økonomiske og administrative konsekvensene å være begrensede, og vil dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

12 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til straffeloven § 267 a

Bestemmelsen er ny og rammer uberettiget deling av bilder, filmer og lydopptak av krenkende eller åpenbart privat karakter. Om bakgrunnen for bestemmelsen vises det til de alminnelige motivene punkt 6.3 og 7.3.

Straffebudet er avgrenset til å gjelde deling av «bilde, film eller lydopptak». Med «bilde» og «film» menes *fotografiske* bilder og filmopptak. Animasjoner, tegninger og lignende vil dermed falle utenfor. Det må imidlertid ikke være tale om reelle bilder eller opptak. Manipulasjoner kan derfor også omfattes.

Straffebudet verner bilder, filmer og lydopptak av «krenkende eller åpenbart privat karakter». De to kriteriene vil til en viss grad overlappe. Formuleringen tar sikte på å ramme lyd- og bildemateriale som er av en slik karakter at det åpenbart ikke bør spres uten samtykke fra den avbildede, se punkt 8.2.3. Det skal derfor en del til før materialet er vernet av bestemmelsen – det er ikke tilstrekkelig at materialet har en viss grad av sensitivitet. Vurderingen av om materialet er av «krenkende eller åpenbart privat karakter» skal skje etter en *objektiv norm*. Dette innebærer at det ikke har betydning om den avbildede selv opplever materialet som krenkende eller åpenbart privat, dersom det etter en objektiv vurdering ikke er av en slik karakter.

Av pedagogiske hensyn lister bestemmelsen opp en del eksempler på lyd- og bildemateriale som vil være av en slik karakter at det er vernet av straffebudet. Opplistingen er ikke ment å være uttømmende, jf. formuleringen «for eksempel».

For det første angis bilder av «noens seksuelliv eller intime kroppsdeler». Dette alternativet dekker alle former for seksualisert materiale, i tillegg til nakenbilder, bilder av kjønnsorganer og lignende. For det andre omfatter opplistingen lyd- eller bildemateriale av «noen som blir utsatt for vold eller andre ydmykelses». Eksempler på andre ydmykelses kan være at noen blir urinert på, spyttet på eller lignende. For det tredje nevnes lyd- eller bildemateriale av «noen som befinner seg i en svært sårbar eller utsatt situasjon». Dette

alternativet kan blant annet dekke lyd- eller bildemateriale av noen som har vært utsatt for en alvorlig ulykke, noen som forsøker å ta sitt eget liv, eller noen som er sterkt beruset eller i psykisk ubalanse.

At lyd- eller bildematerialet må være av krenkende eller åpenbart privat *karakter*, er ment å markere at det ikke stilles krav om at fornærmede rent faktisk krenkes av handlingen, eller om at dette omfattes av gjerningspersonens forsett, se nærmere om dette i punkt 6.3.

Bestemmelsen rammer den som gjør lyd- eller bildematerialet «tilgjengelig for en annen». Vilkåret er i utgangspunktet ment å dekke enhver spredning, inkludert ren fremvisning som ikke innebærer at mottakeren gis rådighet over materialet. Den nedre grensen for når ren fremvisning er straffbart, må avgjøres konkret med utgangspunkt i rettsstridsreservasjonen, se nærmere nedenfor om vilkåret «uberettiget». Straffansvaret er ikke avgrenset til deling som skjer ved bruk av bestemte former for teknologi. Straffansvaret er heller ikke betinget av at delingen er «offentlig», se de alminnelige motivene punkt 6.3.

Delingen rammes bare av straffebudet hvis den er «uberettiget». For en nærmere beskrivelse av rekkevidden av rettsstridsreservasjonen vises det til de alminnelige motivene punkt 8.4.3. Ved rettsstridsreservasjonen avgrenses det uttrykkelig mot handlinger hvor det foreligger privatrettslig avtale eller annet samtykke. Reservasjonen kan også komme til anvendelse ved mindre klanderverdige overtredelser. Å vise materialet til en annen vil lettere være uberettiget dersom det skjer på en måte som skaper fare for videre spredning, enn dersom materialet vises frem på en måte som ikke skaper en slik fare. Rettsstridsreservasjonen vil også kunne være aktuell dersom delingen av lyd- eller bildematerialet er vernet av ytringsfriheten. Pressen nyter et særlig sterkt vern når det gjelder å bringe frem korrekt informasjon i saker av allmenn interesse. At handlingen må være «uberettiget», innebærer at straffebudet først og fremst verner identifiserbare enkeltpersoner.

Skyldkravet etter første ledd er forsett, jf. straffeloven §§ 21 og 22. Strafferammen for for-

settlig overtredelse er bot eller fengsel inntil 1 år. Når det gjelder straffenivået for overtredelser av bestemmelsen, vises det til de alminnelige motivene punkt 9.1.3 og 9.2.3. Etter *annet ledd* straffes grovt uaktksom overtredelse med bot eller fengsel inntil 6 måneder.

Straffebudet kan anvendes i idealkonkurrens med straffeloven § 311 dersom den avbildede er eller fremstår som under 18 år. Bestemmelsen skal imidlertid ikke kunne anvendes i idealkonkurrens med straffeloven §§ 266 og 267 eller åndsverkloven § 104.

Til straffeloven § 267 b

Bestemmelsen regulerer når en overtredelse av straffeloven § 267 a første ledd (deling av krenkende bilder mv.) er grov. Om bakgrunnen for bestemmelsen vises det til de alminnelige motivene punkt 9.3.

Strafferammen for grov overtredelse er fengsel inntil 2 år. Den høyere strafferammen på 2 år gjelder bare ved forsettlige overtredelser, jf. henvisningen til § 267 a første ledd. Ved grovt uaktomme overtredelser er strafferammen i alle til-

feller bot eller fengsel inntil 6 måneder, jf. § 267 a annet ledd.

Annet punktum presiserer hvilke forhold som kan bidra til å gjøre overtredelsen grov. Bestemmelsen angir at det særlig skal legges vekt på karakteren og omfanget av materialet som er tilgjengeliggjort, om overtredelsen har et systematisk eller organisert preg, om den er motivert av hevn eller innebærer tillitsbrudd, og om den har hatt til følge særlig store påkjenninger for fornærmede. Listen over momenter er ikke uttømmende.

Til skadeserstatningsloven § 3-3

I § 3-3 foreslås det å tilføye § 267 a (deling av krenkende bilder mv.) til oppregningen av bestemmelser i straffeloven, se punkt 10.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i straffeloven mv. (deling av krenkende bilder mv.).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i straffeloven mv. (deling av krenkende bilder mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i straffeloven mv. (deling av krenkende bilder mv.)

I

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

Ny § 267 a skal lyde:

§ 267 a *Deling av krenkende bilder mv.*

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som uberettiget gjør tilgjengelig for en annen bilde, film eller lydopptak av krenkende eller åpenbart privat karakter, for eksempel av noens seksualliv eller intime kroppsdeler, noen som utsettes for vold eller andre ydmykninger, eller noen som befinner seg i en svært sårbar eller utsatt situasjon.

Grovt uaktsom overtredelse straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder.

Ny § 267 b skal lyde:

§ 267 b *Grov deling av krenkende bilder mv.*

Grov overtredelse av § 267 a første ledd straffes med fengsel inntil 2 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på karakteren og omfanget av materialet som er tilgjengeliggjort, om overtredelsen har et systema-

tisk eller organisert preg, om den er motivert av hevn eller innebærer et tillitsbrudd, og om den har hatt til følge særlig store påkjenninger for fornærmede.

II

I lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning skal § 3-3 lyde:

§ 3-3 (*erstatning for visse personlige krenkelser m.m.*)

Bestemmelsene i §§ 3-1, 3-2 og 3-2 a gjelder tilsvarende ved erstatning for krenking eller mislig atferd som nevnt i straffeloven §§ 222, 251, 254, 257, 259, 262, 263, 266, 267 a, 268 første ledd, 271, 282, 291, 294, 295, 296, 302, 304, 312, 313, 314, 327 eller 330.

III

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. De ulike bestemmelsene kan settes i kraft til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.